

Međunarodna konferencija TRG LEADER/CLLD NM ZPP *Budućnost politike ruralnog razvoja nakon 2027.*

IZVJEŠĆE O KONFERENCIJI

Uvod

Konferencija je okupila predstavnike europskih i nacionalnih institucija, jedinica lokalne i regionalne samouprave, lokalnih akcijskih grupa, razvojnih agencija, akademske zajednice, organizacija civilnog društva te poduzetnika i drugih dionika ruralnog razvoja.

Središnja tema konferencije bila je budućnost ruralnih područja u kontekstu novog višegodišnjeg financijskog okvira Europske unije za razdoblje nakon 2027. godine, s posebnim naglaskom na ulogu LEADER/CLLD pristupa u oblikovanju i provedbi razvojnih politika. Kroz trodnevni program sudionici su se upoznali s provedbom LEADER/CLLD pristupa u RH, u prethodnom programskom razdoblju, drugi dan s temama vezanim uz novi višegodišnji financijski okvir i politike ruralnog razvoja na razini EU i RH, dok je treći dan bio usmjeren na prezentaciju projekata, primjera dobre prakse i inovativnih pristupa razvoju ruralnih područja.

Organizator: Tematska radna grupa LEADER/CLLD Nacionalne mreže ZPP-a

23. - 25. ožujak 2026.

Terme Tuhelj, Hrvatska

170 sudionika iz Hrvatske i inozemstva (drugih EU zemalja) uključujući predstavnike institucija EU-a i RH, javnih tijela, nevladinih organizacija, lokalnih akcijskih grupa, poduzeća i istraživača

Prezentacije (klikom na ovu ikonu možete vidjeti PPT prezentaciju)

Video zapis (klikom na ovu ikonu možete vidjeti video zapis)

GLAVNI NAGLASCI KONFERENCIJE

Sudionici su naglasili potrebu za jasnim, stabilnim i integriranim okvirom koji će osigurati dugoročnu poziciju razvoja ruralnih područja unutar budućeg financijskog i političkog sustava Europske unije.

Oblikovanje politike ruralnog razvoja nakon 2027.

Tijekom konferencije, sudionici su identificirali i istaknuli sljedeće ključne poruke i smjernice za budući razvoj ruralnih područja.

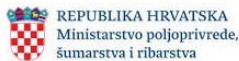
- > **Osigurati snažnu i jasno definiranu ulogu ruralnog razvoja u budućem financijskom okviru** kroz očuvanje kohezijske politike, poljoprivrede/ribarstva i ruralnog razvoja kao ključnih instrumenata teritorijalne i gospodarske kohezije.
- > **Zadržati stabilno, predvidivo i namjenski usmjereno financiranje ruralnih područja** kako bi se izbjegla konkurencija s drugim politikama i osigurao kontinuitet ulaganja u lokalne zajednice.
- > **Spriječiti da povećana fleksibilnost dovede do smanjenja sredstava i udaljavanja odlučivanja od lokalne razine** kroz jasna pravila i očuvanje uloge lokalnih i regionalnih dionika u procesu planiranja.
- > **Ojačati integraciju i koordinaciju između različitih EU politika i fondova** kako bi se omogućio učinkovitiji, jednostavniji i teritorijalno usklađen razvoj ruralnih područja te **osigurati istinsko višerazinsko partnerstvo** formaliziranjem partnerstva za NRP plan te uloge regionalnih i lokalnih vlasti, civilnog društva, organizacija mladih i zajednice u oblikovanju, provedbi i praćenju budućih ruralnih politika.
- > **Temeljiti razvoj politika na podacima, dokazima (rural proofing pristupu)** kako bi se osiguralo da politike odgovaraju stvarnim potrebama ruralnih područja i donose mjerljive rezultate.

Jačanje LEADER/CLLD pristupa i ruralnih područja kao prostora života

Sudionici su istaknuli ključnu ulogu LEADER/CLLD pristupa i lokalnih dionika u razvoju održivih, otpornih i atraktivnih ruralnih zajednica.

- > **Uvođenje LEADER/CLLD pristupa kao obveznog instrumenta u okviru kohezijske, socijalne i drugih politika Europske unije. Osigurati obvezno i namjensko financiranje LEADER/CLLD pristupa** kako bi se očuvala njegova uloga kao temeljnog instrumenta razvoja vođenog zajednicom i spriječilo njegovo slabljenje unutar šireg sustava.
- > **Ojačati ulogu lokalnih akcijskih grupa kao nositelja razvoja** kroz veće ovlasti u pripremi, odabiru i provedbi projekata te njihovo aktivno uključivanje u oblikovanje politika.
- > **Očuvati integrirani i multisektorski karakter razvoja ruralnih područja, LEADER/CLLD-a i Pametnih sela** povezivanjem poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, turizma; poduzetništva, društvenih usluga i zaštite okoliša u jedinstven teritorijalni pristup.
- > **Pojednostaviti administrativne procedure i smanjiti opterećenje korisnika** kako bi se omogućila brža provedba, posebno malih projekata, veća dostupnost sredstava i jačanje povjerenja lokalnih dionika.
- > **Razvijati ruralna područja kao prostor života i prilika kroz koncept „prava na ostanak“** osiguravanjem uvjeta za kvalitetan život, zapošljavanje, inovacije i zadržavanje stanovništva, osobito mladih.

Dan 1: LEADER-CLLD u prošlom programskom razdoblju

Rezultati CLLD-a u okviru Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo RH 2014.- 2020.

Jelena Jerbić, Uprava ribarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva

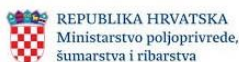
Jelena Jerbić predstavila je rezultate provedbe CLLD pristupa u okviru Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo RH za razdoblje 2014.–2020., ističući njegovu važnost u jačanju zaposlenosti i teritorijalne kohezije u obalnim i otočnim područjima. Naglasila je kako je CLLD u sektoru ribarstva prvi put uveden upravo u tom programskom razdoblju, pri čemu je, kroz sustavno planirane aktivnosti – od informativnih kampanja i osnivanja lokalnih inicijativa do odobravanja lokalnih razvojnih strategija u ribarstvu (LRSR) i izgradnje kapaciteta FLAG-ova – stvoren temelj za provedbu lokalnog razvoja vođenog zajednicom.

U financijskom smislu, istaknuto je kako je kroz Operativni program ukupno bilo dostupno više od 344 milijuna eura, od čega je za CLLD pristup u okviru Prioriteta Unije 4 izdvojeno oko 30,5 milijuna eura, što predstavlja približno 9% ukupne alokacije. U okviru tog iznosa, dodijeljeno je 29,5 milijuna eura za provedbu lokalnih razvojnih strategija i pokrivanje operativnih troškova, čime je omogućeno djelovanje 14 priznatih FLAG-ova i provedba 14 odobrenih strategija na području obalnih i otočnih zajednica.

Naglašeno je kako su lokalne razvojne strategije u ribarstvu bile usmjerene ne samo na jačanje sektora ribarstva, već i na diverzifikaciju lokalnih gospodarstava, primjenu inovativnih rješenja i razvoj multisektorskih inicijativa temeljenih na pristupu „odozdo prema gore“. Takav pristup omogućio je stvaranje novih mogućnosti zapošljavanja, dodavanje vrijednosti proizvodima ribarstva te jačanje umrežavanja i suradnje među lokalnim dionicima.

U provedbi mjera ostvareni su konkretni rezultati kroz ulaganja u ribarstvo, akvakulturu i preradu, razvoj kratkih lanaca opskrbe, promociju i brendiranje proizvoda te očuvanje ribarske i maritimne baštine. Poseban naglasak stavljen je i na projekte usmjerene na zaštitu okoliša i održivi razvoj, kao i na aktivnosti koje doprinose povećanju potrošnje proizvoda ribarstva i jačanju lokalne zajednice.

Kao ključni pokazatelji uspješnosti izdvojena je provedba više od 110 FLAG natječaja i više od 370 projekata, uz visoku razinu iskorištenosti sredstava. Istaknuti su i konkretni učinci na lokalnoj razini, uključujući otvaranje više od 50 novih radnih mjesta, očuvanje više od 250 postojećih radnih mjesta te pokretanje novih poduzetničkih inicijativa. Uz to, realizirani su brojni projekti poput izgradnje ribarnica, razvoja inovativnih rješenja i jačanja otpornosti sektora ribarstva, čime je potvrđena dodana vrijednost CLLD pristupa u razvoju obalnih i otočnih područja.

Ex post evaluacija LEADER/CLLD-a u okviru Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. (2022.)

Danijela Mačković, Uprava za potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva

Danijela Mačković predstavila je ključne elemente ex-post evaluacije lokalnih razvojnih strategija (LRS), s posebnim naglaskom na izazove i najčešće pogreške u njihovoj izradi i provedbi. Istaknula je kako evaluaciju nije moguće promatrati kao završnu administrativnu aktivnost, već kao proces koji mora biti planiran već u fazi izrade strategije, uz jasno definirane ciljeve, pokazatelje i metode prikupljanja podataka. Naglasila je da nepravovremeno planiranje evaluacije često dovodi do nemogućnosti usporedbe početnog i završnog stanja te oslanjanja na procjene umjesto na konkretne dokaze. Poseban naglasak stavljen je na važnost jasno definiranja svrhe evaluacije, koja mora obuhvatiti procjenu relevantnosti, učinkovitosti, efikasnosti i koherentnosti provedenih mjera.

Istaknuto je kako se evaluacija u praksi često svodi na formalno izvještavanje, bez stvarnog korištenja rezultata za unapređenje upravljanja i donošenje odluka. Također je naglašena potreba usklađivanja intervencijske logike s evaluacijskim elementima, pri čemu ciljevi, pokazatelji i evaluacijska pitanja moraju biti međusobno povezani kako bi se omogućilo dokazivanje stvarnog doprinosa lokalnih razvojnih strategija. Naglašena je potreba prelaska s isključivog praćenja pokazatelja isporuka na sustavno praćenje rezultata i učinaka, kako bi se mogla dokazati stvarna promjena u lokalnoj zajednici. Naglašena je i važnost uspostave kvalitetnog sustava prikupljanja podataka, koji mora biti kontinuiran, standardiziran i usmjeren na stvaranje pouzdane baze

podataka za evaluaciju. Istaknuto je kako nedostatak takvog sustava značajno smanjuje vjerodostojnost evaluacijskih nalaza i otežava agregiranje rezultata na razini strategije.

Posebna pažnja posvećena je konceptu dodane vrijednosti LEADER pristupa, pri čemu je naglašeno da evaluacija mora obuhvatiti ne samo projekte, već i procese poput jačanja društvenog kapitala, partnerstava, lokalnog upravljanja i animacije zajednice. U tom kontekstu istaknuta je potreba kombiniranja kvantitativnih i kvalitativnih metoda, uključujući intervjuje i fokus grupe, kako bi se dobilo cjelovitije razumijevanje učinaka provedbe.

Zaključno je istaknut značaj jačanja evaluacijskih kapaciteta te aktivnog korištenja rezultata evaluacije za unaprjeđenje budućih strategija i politika. Posebno je važno osigurati povezanost između lokalne i nacionalne razine, odnosno dokazati doprinos lokalnih razvojnih strategija ciljevima Programa ruralnog razvoja, čime se povećava vidljivost i opravdanost ulaganja u LEADER pristup.

Mojca Hrabar, Krešimir Ivančić, Ernst & Young

U svom izlaganju, predstavnici Ernst & Young savjetovanja predstavili su okvir i metodologiju ex-post evaluacije Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske, s posebnim naglaskom na LEADER pristup i njegov doprinos lokalnom razvoju. Istaknuto je kako evaluacija, započeta u srpnju 2025. godine i planirana do lipnja 2026., obuhvaća analizu učinkovitosti provedbe, funkcioniranja lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova) te ukupnog doprinosa intervencija razvoju ruralnih područja. Naglasak evaluacije usmjeren je na razumijevanje stvarnog funkcioniranja sustava na terenu, uključujući kapacitete LAG-ova, iskustva korisnika i administrativne izazove s kojima se dionici susreću u provedbi.

Evaluacija nastoji odgovoriti na ključna pitanja vezana uz učinkovitost LEADER pristupa, njegovu dodanu vrijednost te doprinos mjerama usmjerenima na lokalni razvoj, infrastrukturu, suradnju i jačanje kapaciteta. Metodološki pristup temelji se na kombinaciji kvantitativnih i kvalitativnih izvora podataka, uključujući analizu administrativnih i programskih podataka, anketiranje LAG-ova, radionice i rasprave s dionicima. Posebno je istaknuta važnost uključivanja iskustava s terena, pri čemu LAG-ovi imaju ključnu ulogu kao neposredni nositelji provedbe i kontaktna točka za korisnike, omogućujući identifikaciju stvarnih izazova i razumijevanje funkcioniranja sustava u praksi.

U izlaganju su također predstavljeni ključni pokazatelji provedbe LEADER pristupa u okviru Programa ruralnog razvoja, uključujući djelovanje 54 lokalne akcijske grupe koje obuhvaćaju približno 2,4 milijuna stanovnika, odnosno oko dvije trećine ruralnog stanovništva. Istaknuto je kako je, kroz Program, odabrano više od 2.000 projekata, uz dodatne projekte suradnje na međuregionalnoj i transnacionalnoj razini, čime je potvrđen značajan teritorijalni doseg i operativna snaga LEADER pristupa u Hrvatskoj.

Zaključno je naglašeno kako će rezultati evaluacije, uključujući prikupljene podatke i iskustva dionika, biti integrirani u završno izvješće te poslužiti kao temelj za oblikovanje preporuka i unaprjeđenje budućih razvojnih politika. Posebna važnost dana je aktivnom uključivanju LAG-ova kroz anketne upitnike i rasprave, čime se osigurava participativan pristup evaluaciji i kvalitetnije razumijevanje učinaka LEADER pristupa na lokalnoj razini.

Dan 2: Centralni dan konferencije

Dobrodošlica i otvorenje

**Milan Medić, predsjednik Tematske radne grupe LEADER/CLLD Nacionalne mreže
Zajedničke poljoprivredne politike**

U uvodnom izlaganju Milan Medić istaknuo je kako je svrha konferencije otvoriti strukturiranu raspravu o budućnosti ruralnih područja u kontekstu novog programskog razdoblja nakon 2028. godine, s posebnim naglaskom na utjecaj novog prijedloga višegodišnjeg financijskog okvira (VFO) Europske unije na ruralni razvoj. Naglasio je potrebu pravovremenog razumijevanja promjena koje donosi novi okvir, osobito u odnosu na LEADER/CLLD pristup i druge teritorijalne inicijative, kako bi se omogućilo kvalitetno uključivanje svih relevantnih dionika u proces oblikovanja budućih politika.

Posebno je naglasio važnost jačanja dijaloga i strateškog promišljanja između europske, nacionalne i lokalne razine, uz istodobno povezivanje različitih politika, uključujući kohezijsku, poljoprivrednu i ribarsku politiku.

Istaknuo je kako je za učinkovitu provedbu budućih razvojnih politika nužno osigurati jednostavnije i agilnije mehanizme potpore koji će omogućiti stvarnu ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju ruralnih područja.

U kontekstu provedbe LEADER/CLLD pristupa, naglašena je uloga lokalnih akcijskih grupa kao ključnih aktera u jačanju prepoznatljivosti, identiteta i kohezije lokalnih zajednica. Istaknuta je potreba njihove aktivnije uključenosti u konzultacijske procese te važnost razmjene iskustava i primjera dobre prakse na europskoj razini, kako bi se dodatno unaprijedila kvaliteta razvoja ruralnih (kopnenih i obalnih/ribarskih) područja.

Denis Ranogajec, Poduzetnički centar Krapinsko-zagorske županije, izaslanik župana Krapinsko-zagorske županije

Denis Ranogajec istaknuo je kako konferencija predstavlja važan trenutak za promišljanje budućnosti ruralnih područja u Europi, naglašavajući potrebu da se ruralni prostor ne promatra kao periferija, već kao ravnopravan, vitalan i strateški važan prostor života, rada i razvoja. U tom kontekstu, naglasio je važnost osiguravanja stabilne, predvidive i dovoljno snažne potpore koja će biti usmjerena stvarnim potrebama lokalnih zajednica, uz zadržavanje poljoprivrede kao jednog od temeljnih stupova ruralnog razvoja.

Posebno je istaknuo potrebu integriranog pristupa razvoju koji uključuje povezivanje poljoprivrede s preradom, turizmom, poduzetništvom i zaštitom okoliša, uz istodobno ulaganje u javne usluge, infrastrukturu i digitalnu povezanost.

Naglasak je stavljen i na stvaranje uvjeta za ostanak stanovništva u ruralnim područjima, osobito mladih, kroz razvoj konkurentnog gospodarstva, inovacija i kvalitetnog životnog okruženja.

U kontekstu provedbe LEADER/CLLD pristupa naglašena je ključna uloga lokalnih akcijskih grupa u povezivanju dionika i provedbi razvojnih inicijativa na terenu. Istaknuta je potreba njihovog daljnjeg jačanja kroz osiguravanje odgovarajućih kapaciteta, jednostavnija pravila i učinkovitije administrativne procese, kako bi se omogućila pravodobna i kvalitetna provedba razvojnih projekata.

Silvio Šimon, načelnik Sektora za provedbu mjera i intervencija ruralnog razvoja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva

Silvio Šimon istaknuo je kako se rasprava o budućnosti ruralnog razvoja odvija u kontekstu pripreme novog programskog razdoblja i sve snažnijeg naglaska na integraciju različitih politika i fondova Europske unije. U tom je kontekstu naglasio važnost djelovanja tematskih radnih grupa unutar Nacionalne mreže Zajedničke poljoprivredne politike, koje imaju ključnu ulogu u usmjeravanju razvoja politika te unaprjeđenju provedbe Strateškog plana ZPP-a, ali i u pripremi budućih razvojnih okvira.

Poseban naglasak stavljen je na ulogu poljoprivrede i ruralnog razvoja kao važnih elemenata identiteta i održivosti, osobito u hrvatskom kontekstu, gdje ruralna područja imaju izraženu društvenu, gospodarsku i kulturnu važnost.

Istaknuo je kako sinergijsko djelovanje različitih fondova i instrumenata u okviru višegodišnjeg financijskog okvira predstavlja istodobno priliku i izazov, zahtijevajući učinkovitiju koordinaciju i integrirani pristup razvoju. U kontekstu LEADER/CLLD pristupa naglašena je ključna uloga lokalnih akcijskih grupa kao poveznice između nacionalnih politika i lokalnih potreba. Istaknuto je kako upravo kroz pristup „odozdo prema gore“ LAG-ovi omogućuju bolje razumijevanje potreba ruralnog stanovništva, osobito malih poljoprivrednika, te doprinose učinkovitijem korištenju sredstava kroz lokalne razvojne strategije i natječaje.

Zaključno je naglasio kako daljnji razvoj ruralnih područja mora obuhvatiti ulaganja u infrastrukturu, digitalizaciju i dostupnost osnovnih usluga, uz poseban fokus na generacijsku obnovu i zadržavanje mladih u ruralnim sredinama. Istaknuo je kako su ljudi ključni resurs ruralnih područja te da buduće politike moraju osigurati uvjete koji će omogućiti kvalitetan život i rad u tim sredinama.

Integriranje politika na razini EU i država članica

European Parliament

Karlo Ressler, zastupnik u Europskom parlamentu

Karlo Ressler, glavni izvjestitelj Odbora za proračun Europskog parlamenta za novi VFO 2028+, istaknuo je kako se rasprava o novom višegodišnjem financijskom okviru odvija u kontekstu povećane geopolitičke neizvjesnosti i potrebe za jačanjem otpornosti Europske unije. Naglasio je kako će budući proračun imati ključnu ulogu u određivanju razvoja, konkurentnosti i sigurnosti država članica, osobito manjih zemalja poput Hrvatske. U tom kontekstu posebno je izdvojio važnost očuvanja kohezijske politike, poljoprivrede i ruralnog razvoja kao temeljnih prioriteta europskog proračuna.

Istaknuo je kako pojednostavljenje sustava mora biti utemeljeno na jasnim pravilima i logici provedbe, uz zadržavanje ravnoteže između novih prioriteta, poput konkurentnosti i sigurnosti, i tradicionalnih politika koje osiguravaju teritorijalnu i gospodarsku koheziju.

Naglasio je kako pregovori o financijskom okviru još uvijek nisu zaključeni te da konačne financijske omotnice ostaju otvoreno pitanje. U tom kontekstu istaknuo je kako rasprava o proračunu nije isključivo financijsko pitanje, već pitanje strateškog usmjerenja Europske unije, pri čemu očuvanje snažne i stabilno financirane poljoprivrede i ruralnog razvoja predstavlja ključan preduvjet za dugoročnu sigurnost i stabilnost Europe.

European Parliament

Marko Vešligaj, zastupnik u Europskom parlamentu

Marko Vešligaj, glavni izvjestitelj Odbora za poljoprivredu i ruralni razvoj za položaj poljoprivrednika, istaknuo je kako rasprava o budućnosti ruralnih područja nakon 2027. nadilazi okvir pojedinačne politike te predstavlja pitanje hoće li ruralna Europa ostati prostor stvarnog života ili marginalizirani dio europskog proračuna. U tom kontekstu naglasio je kako LEADER/CLLD pristup predstavlja jedan od rijetkih instrumenata koji daje konkretne i mjerljive rezultate, ističući njegovu ulogu u jačanju lokalne demokracije i razvoju zajednica kroz pristup „odozdo prema gore“.

Posebno je upozorio na rizike povezane s novim višegodišnjim financijskim okvirom, uključujući mogućnost smanjenja ili razvodnjavanja sredstava za lokalni razvoj, naglašavajući potrebu osiguravanja jasno definiranog i zaštićenog financiranja za LEADER/CLLD pristup. Istaknuo je kako je nužno zadržati obvezne alokacije sredstava i jasno definirane ciljeve kako bi se osigurao stvarni učinak ulaganja u ruralna područja.

U svom izlaganju naglasio je i potrebu jačanja uloge lokalnih akcijskih grupa, koje moraju imati stvarne ovlasti u pripremi i provedbi projekata, kao i potrebu očuvanja širokog, integriranog pristupa koji obuhvaća cjelokupnu lokalnu zajednicu. Istaknuo je kako pojednostavljenje administrativnih procedura mora biti stvarno i učinkovito, kako bi se omogućila brža i kvalitetnija provedba razvojnih inicijativa na terenu.

Zaključno je naglasio kako budućnost ruralnog razvoja mora biti utemeljena na povjerenju u lokalne zajednice, ističući da LEADER/CLLD pristup upravo to omogućuje – pretvaranje lokalnog znanja, inicijative i odgovornosti u konkretan razvoj.

HRVATSKI SABOR
Croatian Parliament

Regionalni razvoj i razvojne politike u novom financijskom okviru

Dubravka Lipovac Pehar, zastupnica u Hrvatskom saboru, predsjednica Odbora za regionalni razvoj i fondove EU i članica Odbora za poljoprivredu Hrvatskog sabora

Dubravka Lipovac Pehar istaknula je kako rasprava o budućnosti ruralnog razvoja i novom višegodišnjem financijskom okviru Europske unije predstavlja pitanje strateškog razvoja Republike Hrvatske, osobito u kontekstu ruralnih, otočnih i priobalnih područja. Naglasila je kako europski fondovi imaju ključnu ulogu u poticanju ulaganja u infrastrukturu, gospodarstvo, poljoprivredu i druge sektore te izravno utječu na razvoj lokalnih zajednica.

U tom kontekstu istaknula je potrebu osiguravanja nastavka snažne potpore regionalnom razvoju kroz buduće programske dokumente, uz naglasak na uključivanje lokalnih dionika i prepoznavanje specifičnih potreba pojedinih područja. Posebno je naglašena važnost nastavka financiranja programa za otoke i potpomognuta područja, s ciljem poticanja gospodarskog razvoja, smanjenja depopulacije i stvaranja novih prilika za mlade.

U osvrtu na budući financijski okvir upozorila je na izazove povezane s novim prioritetima Europske unije, naglašavajući pritom potrebu očuvanja kohezijske politike i zajedničke poljoprivredne politike kao temeljnih instrumenata teritorijalne i gospodarske kohezije. Istaknula je važnost jačanja integracije različitih politika kako bi se osigurala učinkovitija i jednostavnija potpora razvoju ruralnih područja, uz smanjenje razvojnih razlika među regijama.

Zaključno je naglasila kako Hrvatska mora aktivno sudjelovati u pregovorima o novom financijskom okviru te osigurati kvalitetno planiranje i učinkovitu provedbu razvojnih politika, kako bi se postigao uravnotežen regionalni razvoj i unaprijedila kvaliteta života stanovništva u ruralnim područjima.

RURAL PACT **Ostvarivanje Ruralne vizije i Pakta u državama članicama**

Pawel Krzeczunowicz, koordinator politika, Ured za potporu Ruralnom paktu

Pawel Krzeczunowicz u svom je izlaganju predstavio ključne elemente Dugoročne vizije za ruralna područja Europske unije te Ruralnog pakta kao instrumenta za njezinu provedbu, naglašavajući njihovu važnost u kontekstu država članica, uključujući i Republiku Hrvatsku.

Istaknuo je kako Dugoročna vizija, pokrenuta na inicijativu Europske komisije, definira smjer razvoja ruralnih područja do 2040. godine kroz sveobuhvatan pristup koji obuhvaća jačanje lokalnih zajednica, razvoj društvenih inovacija, diversifikaciju gospodarskih aktivnosti te unaprjeđenje povezanosti, mobilnosti i otpornosti ruralnih područja.

U tom kontekstu pojasnio je kako se provedba Dugoročne vizije ostvaruje kroz Ruralni akcijski plan, kojim Europska komisija definira vlastite aktivnosti, te kroz Ruralni pakt kao otvoreni okvir suradnje koji uključuje europsku, nacionalnu i lokalnu razinu. Naglasio je kako Ruralni pakt nije normativni instrument, već poziv na suradnju, s ciljem jačanja vidljivosti ruralnih područja u političkim procesima, poticanja umrežavanja i izgradnje kapaciteta te pokretanja konkretnih aktivnosti na terenu.

Posebno je istaknuta uloga Ureda za potporu Ruralnom paktu (RPSO), koji kroz različite alate i aktivnosti pruža potporu dionicima u razvoju ruralnih područja, uključujući razmjenu znanja, primjere dobre prakse, tematske radionice i digitalne platforme za suradnju. Naglašena je važnost aktivnog uključivanja lokalnih dionika, pri čemu Platforma zajednice okuplja velik broj sudionika iz cijele Europe, dok je istodobno ukazano na relativno slabiju zastupljenost pojedinih država članica, uključujući Hrvatsku, što predstavlja prostor za daljnje jačanje sudjelovanja.

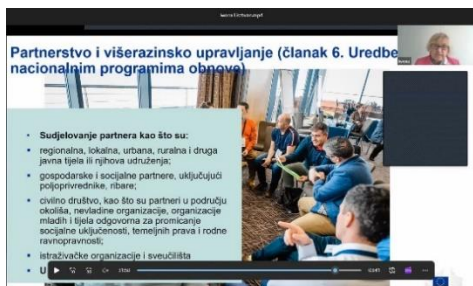
U izlaganju je dodatno naglašeno kako se Ruralni pakt mora razvijati i provoditi na nacionalnoj i regionalnoj razini, uz aktivno sudjelovanje institucija, lokalnih akcijskih grupa i drugih dionika. Istaknuto je kako Hrvatska već raspolaže relevantnim mehanizmima, poput LEADER pristupa, tematskih radnih skupina i ruralnog parlamenta, koji mogu poslužiti kao temelj za daljnji razvoj i jačanje Ruralnog pakta na nacionalnoj razini.

Zaključno je upućen poziv hrvatskim dionicima na aktivnije uključivanje u Ruralni pakt, kroz sudjelovanje u njegovim aktivnostima, razmjenu iskustava i predstavljanje vlastitih inicijativa. Naglašeno je kako takav pristup doprinosi većoj vidljivosti potreba ruralnih područja te omogućuje učinkovitije sudjelovanje u oblikovanju budućih politika ruralnog razvoja na razini Europske unije.

Prijedlog za novi VFO nakon 2027. i što čeka ruralna područja EU-a

Iwona Lisztwan, Europska Komisija, Glavna uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj

Iwona Lisztwan obratila se sudionicima on-line. Predstavila je prijedlog pravnog okvira za LEADER i Pametna sela u razdoblju 2028.–2034., u kontekstu pripreme novog Višegodišnjeg financijskog okvira Europske unije. Naglasila je kako se predložene promjene ne mogu promatrati izolirano, već kao dio šire reforme proračuna EU-a, koja uključuje smanjenje broja programa, jaču usmjerenost na rezultate te povećanje fleksibilnosti i prilagodljivosti sustava. Središnja poruka izlaganja odnosi se na potrebu pojednostavljenja sustava provedbe, osobito u dijelu administrativnih procedura koje su do sada predstavljale značajno opterećenje za korisnike.

U tom kontekstu istaknuto je kako novi okvir predviđa znatno širu primjenu pojednostavljenih mogućnosti obračuna troškova, uključujući obvezne pojednostavljene modele za upravljanje lokalnim akcijskim grupama, jednokratne iznose za manje projekte te poticanje korištenja paušalnih modela financiranja. Cilj takvih mjera je smanjenje administrativnih troškova, ubrzanje provedbe i veća dostupnost sredstava lokalnim dionicima.

U okviru predloženog modela LEADER ostaje obvezna intervencija za sve države članice, pri čemu se zadržava njegova temeljna metodologija razvoja vođenog zajednicom. Istaknuto je kako će pristup i dalje počivati na načelima partnerstva, teritorijalnog pristupa, inovativnosti i uključivanja lokalnih dionika, uz očuvanje ključne uloge lokalnih akcijskih grupa u izradi strategija i odabiru projekata.

Istodobno, naglašeno je kako se u novom financijskom okviru mijenja način financiranja LEADER-a. Za razliku od postojećeg razdoblja, više se ne predviđa obvezno minimalno izdvajanje sredstava na razini Europske unije, već će države članice imati veću fleksibilnost u određivanju razine ulaganja. To znači da će LEADER u većoj mjeri konkurirati drugim razvojnim prioritetima unutar nacionalnih i regionalnih planova, što dodatno naglašava potrebu za jačanjem njegove vidljivosti i strateške važnosti.

Dodatno je istaknuto kako novi model omogućuje lakšu integraciju LEADER/CLLD pristupa s drugim sektorima i politikama, zahvaljujući uvođenju jedinstvenog fonda i pojednostavljenih pravila provedbe. Takav pristup trebao bi olakšati razvoj multisektorskih strategija i potaknuti sinergije između poljoprivrede, regionalnog razvoja, zapošljavanja i drugih područja, čime se dodatno jača uloga LEADER-a kao instrumenta integriranog teritorijalnog razvoja.

Zaključno je naglašeno kako se prijedlog nalazi u fazi pregovora između Europske komisije, država članica i Europskog parlamenta, te da će konačni okvir ovisiti o ishodu tog procesa. Istaknuto je kako Europska komisija nastoji osigurati što brže postizanje dogovora, uz istodobno uvažavanje potrebe za jačim uključivanjem ruralnih područja u buduće politike, uključujući mogućnost uvođenja ciljanih izdvajanja za ruralni razvoj u okviru nacionalnih i regionalnih partnerskih planova.

Preporuke EGSO-a za budućnost i financiranje ruralnih područja

Lidija Pavić Rogošić, Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO)

Lidija Pavić Rogošić predstavila je preporuke Europskog gospodarskog i socijalnog odbora za budućnost i financiranje ruralnih područja nakon 2027. godine, naglašavajući potrebu za sveobuhvatnim, teritorijalno usmjerenim i međusektorskim pristupom koji povezuje ruralna i urbana područja te jača uravnotežen razvoj i otpornost zajednica.

U središtu izlaganja istaknula je potrebu za snažnijim, stabilnim i jasno usmjerenim financiranjem ruralnih područja u budućem višegodišnjem financijskom okviru, uz očuvanje njihove vidljivosti i namjenskog izdvajanja sredstava. Upozoreno je kako integracija u preširoke financijske okvire može dovesti do konkurencije između politika i ugroziti ciljeve ruralnog razvoja.

Naglašena je ključna uloga LEADER/CLLD pristupa kao instrumenta razvoja vođenog zajednicom, koji osigurava izravno sudjelovanje lokalnih dionika, jača partnerstva i doprinosi lokalnom upravljanju. Istaknuta je potreba njegova daljnjeg jačanja uz osiguranje financijske stabilnosti i očuvanje njegove funkcije u razvoju društvenog kapitala.

Poseban naglasak stavljen je na pojednostavljenje i usklađivanje pravila korištenja sredstava Europske unije, s ciljem povećanja dostupnosti financiranja i smanjenja administrativnog opterećenja za lokalne dionike. Istaknuto je kako integrirani i višefondovski pristupi moraju pojednostaviti, a ne dodatno otežati pristup sredstvima.

U tom kontekstu naglašena je važnost integriranih teritorijalnih pristupa koji povezuju ruralna i urbana područja u funkcionalne cjeline, čime se potiče učinkovitije korištenje resursa, razvoj lokalnih lanaca vrijednosti i smanjenje teritorijalnih nejednakosti. Istodobno je istaknuto kako se pristupi razvoja vođenog zajednicom mogu primjenjivati i u urbanim područjima suočenima s razvojnim izazovima, no uz uvjet da ostanu komplementarni ruralnim programima te ne dovode do smanjenja sredstava ili slabljenja fokusa na ruralna područja, uz jasno namjensko financijsko razgraničenje.

Dodatno je istaknuta važnost uvođenja „*rural proofing-a*“ kao sustavnog pristupa procjeni utjecaja politika na ruralna područja, uz korištenje pouzdanih podataka, analitičkih alata i jačanje partnerstva između različitih razina upravljanja.

U kontekstu upravljanja naglašena je važnost višerazinskog upravljanja i aktivnog uključivanja lokalnih i regionalnih dionika, uključujući civilno društvo i mlade, u sve faze razvoja politika.

Zaključno je istaknuto kako održiv, pravedan i kohezivan razvoj Europe zahtijeva snažnije financiranje, jednostavnija pravila, veću uključenost dionika i bolju koordinaciju politika, uz prepoznavanje ruralnih područja kao ravnopravnog partnera u razvoju Europske unije i dosljednu primjenu načela teritorijalne kohezije i „nikoga ne ostaviti po strani“.

Iskustva integriranog teritorijalnog razvoja ruralnih područja (CLLD) u Češkoj Republici i pregled budućnosti ruralnog razvoja 2028.+ u svjetlu prijedloga za novi VFO

Radim Sršen, Europski odbor regija, predsjednik Koordinacijskog odbora Ruralnog pakta, glavni izvjestitelj za budućnost ruralnog razvoja nakon 2028. godine

Radim Sršen predstavio je pristup integriranom teritorijalnom razvoju u Češkoj Republici te ključne smjernice za budućnost ruralnog razvoja nakon 2028. godine, naglašavajući potrebu za snažnijim uključivanjem lokalne i regionalne razine u oblikovanje i provedbu razvojnih politika.

Istaknuto je kako je CLLD u Češkoj Republici razvijen kao temeljni instrument teritorijalnog razvoja, s gotovo potpunom pokrivenošću teritorija i snažno integriranom ulogom lokalnih akcijskih grupa koje djeluju ne samo kao provedbena tijela, već i kao razvojne agencije, posrednici, inovacijski akteri i ključni nositelji lokalnog razvoja.

Naglašena je važnost institucionaliziranog partnerstva kroz mehanizme poput nacionalnih i regionalnih stalnih konferencija, koje omogućuju koordinaciju između različitih razina upravljanja te aktivno sudjelovanje lokalnih dionika u donošenju odluka o raspodjeli sredstava i razvojnim prioritetima.

U kontekstu budućeg financijskog okvira, istaknuta je potreba za holističkim i horizontalnim pristupom ruralnom razvoju, koji nadilazi sektorske politike i osigurava veću povezanost između različitih fondova i instrumenata. Posebno je naglašeno kako ruralni razvoj ne smije ostati isključivo u okviru poljoprivredne politike, već mora biti integriran u šire politike regionalnog razvoja.

U tom je kontekstu istaknuta preporuka Europskog odbora regija da se najmanje 30% sredstava usmjeri na ruralna područja, dok bi najmanje 10% trebalo biti namijenjeno integriranim teritorijalnim pristupima poput LEADER/CLLD-a i Pametnih sela, s ciljem postizanja većeg sinergijskog učinka i učinkovitijeg korištenja sredstava.

Naglašeno je kako budući model financiranja ne bi trebao dodatno fragmentirati sredstva kroz prekomjerno namjensko izdvajanje, već osigurati usmjerenost na rezultate uz istodobno očuvanje teritorijalne dimenzije i potreba ruralnih područja.

Poseban naglasak stavljen je na načelo supsidijarnosti i potrebu uspostave tzv. „*regional check-a*“, odnosno mehanizma kojim se osigurava da su lokalni i regionalni dionici aktivno uključeni u izradu nacionalnih i regionalnih planova, uz mogućnost institucionalnog reagiranja u slučaju njegovog nepoštivanja.

Zaključno je istaknuto kako učinkoviti razvoj ruralnih područja zahtijeva aktivno sudjelovanje lokalnih dionika u svim fazama procesa te njihovu stalnu prisutnost u procesima donošenja odluka, uz naglasak da razvojne politike moraju biti oblikovane kroz partnerstvo, koordinaciju i zajedničko djelovanje svih relevantnih aktera.

Jačanje LEADER-a i CLLD-a u novom programskom razdoblju unutar NRPP-ova

Piotr Sadlocha, predsjednik ELARD-a i Poljske mreže Lokalnih akcijskih grupa

Piotr Sadlocha u svom je izlaganju iznio zabrinutost u vezi s prijedlogom novog zakonodavnog okvira za razdoblje nakon 2027. godine, naglašavajući nedostatke u pozicioniranju LEADER/CLLD pristupa unutar budućih politika Europske unije. Istaknuo je kako, iako prijedlog predviđa obveznost LEADER-a u okviru Zajedničke poljoprivredne politike, ne postoji odgovarajuća obveza primjene CLLD pristupa u okviru kohezijske politike, što predstavlja značajan rizik za njegovu buduću provedbu i teritorijalnu ravnotežu razvoja.

Središnji naglasak izlaganja odnosio se na nejasnoće vezane uz koncept „Ruralnog cilja“, za koji je istaknuto kako još uvijek nije dovoljno definiran niti operativno razjašnjen, osobito u pogledu načina izračuna i raspodjele sredstava.

Naglašeno je kako takva neizvjesnost otežava planiranje i može dovesti do različitih interpretacija na razini država članica, uključujući rizik da sredstva budu usmjerena isključivo prema sektorskim mjerama, a ne širem ruralnom razvoju.

U izlaganju je dodatno ukazano na izražen disbalans u financiranju između urbanih i ruralnih područja, pri čemu integrirani teritorijalni instrumenti u urbanim sredinama ostvaruju znatno viša ulaganja po stanovniku u odnosu na LEADER/CLLD pristup u ruralnim područjima. Takvi primjeri, uključujući usporedbe između različitih regija i država članica, potvrđuju potrebu za snažnijim i obveznim uključivanjem CLLD-a u sve relevantne fondove, kako bi se osigurala pravednija raspodjela sredstava i učinkovitiji teritorijalni razvoj.

Na primjeru Poljske istaknuti su i konkretni izazovi provedbe, uključujući neujednačenu primjenu CLLD-a među regijama te složen sustav upravljanja koji uključuje velik broj upravljačkih tijela, što dodatno otežava koordinaciju i donošenje odluka. Naglašeno je kako takva fragmentacija sustava dovodi do značajnih razlika u dostupnosti sredstava i učinkovitosti provedbe, čime se dodatno produbljuju teritorijalne nejednakosti.

U tom kontekstu predstavljeni su ključni zahtjevi zagovaračke platforme ELARD-a (krovnog Europskog udruženja lokalnih akcijskih grupa), koji uključuju osiguravanje najmanje 30% sredstava iz nacionalnih i regionalnih planova za ruralna područja, od čega bi najmanje 30% trebalo biti usmjereno na LEADER/CLLD, Pametna sela i druge pristupe razvoja vođenog zajednicom. Također je naglašena potreba jasnog definiranja odnosa između LEADER-a i CLLD-a te njihova prepoznavanja kao jedinstvenog instrumenta koji se treba primjenjivati u svim relevantnim politikama.

Zaključno je istaknuta potreba za uvođenjem LEADER/CLLD pristupa kao obveznog instrumenta u okviru kohezijske, socijalne i drugih politika Europske unije, uz aktivno uključivanje lokalnih akcijskih grupa u procese planiranja i donošenja odluka. Naglašeno je kako bez takvog pristupa postoji značajan rizik daljnjeg zaostajanja ruralnih područja te smanjenja učinkovitosti teritorijalnih politika Europske unije.

RURAL PACT

Ključne poruke Koordinacijske grupe Ruralnog pakta o politici ruralnog razvoja i integriranim pristupima lokalnom razvoju

Edina Ocsko, EU Mreža Pametnih sela, potpredsjednica Koordinacijske grupe Ruralnog pakta

Edina Ocsko predstavila je ključne poruke Koordinacijske skupine Ruralnog pakta u kontekstu budućeg razvoja ruralnih politika nakon 2027. godine, naglašavajući potrebu za snažnijim pozicioniranjem ruralnih područja unutar novog financijskog okvira Europske unije. Istaknuto je kako ruralna područja ne predstavljaju isključivo prostor izazova, već i značajan razvojni potencijal, čiji razvoj nije samo interes ruralnog stanovništva, već cjelokupnog društva.

U središtu izlaganja naglašena je važnost integriranog i višefondovskog pristupa razvoju, osobito u kontekstu planiranog uvođenja jedinstvenog fonda (NRPP), koji objedinjuje različite izvore financiranja.

Istaknuto je kako takav pristup može predstavljati priliku za učinkovitije povezivanje politika i instrumenata, ali istodobno nosi značajan rizik u slučaju izostanka jasnog namjenskog izdavanja sredstava za ruralna područja.

U tom je kontekstu posebno naglašena potreba osiguravanja najmanje 30% sredstava za ruralna područja, uz dodatno izdavanje od najmanje 10% za pristupe razvoja vođenog zajednicom poput LEADER/CLLD-a i Pametnih sela, kao ključnih instrumenata za jačanje lokalnih kapaciteta i participativnog upravljanja.

Posebna pozornost posvećena je načinu pozicioniranja ruralnog razvoja unutar novog financijskog okvira. Istaknuto je kako, u uvjetima ograničenih sredstava i povećane konkurencije između različitih politika i sektora, pristup koji se temelji isključivo na izdvojenim financijskim alokacijama može biti nedostatan. Umjesto toga, naglašena je potreba osiguravanja prisutnosti ruralne dimenzije kroz različite fondove i instrumente, odnosno kroz horizontalnu integraciju ruralnog razvoja u širi sustav financiranja, uz istodobno praćenje i osiguravanje da sredstva zaista dopiru do ruralnih zajednica.

U tom je kontekstu dodatno naglašena važnost uspostave učinkovitih mehanizama praćenja i označavanja (*tagging*) ulaganja, kako bi se osiguralo da sredstva namijenjena ruralnom razvoju budu jasno identificirana i usmjerena prema lokalnim zajednicama, osobito na razini manjih teritorijalnih jedinica. Istaknuto je kako je definiranje ruralnih područja na lokalnoj razini ključno za precizno usmjeravanje i evaluaciju učinaka politika.

Dodatno je istaknuta važnost jačanja kapaciteta lokalnih dionika, uključujući lokalne akcijske grupe i mreže, kao i potreba za fleksibilnijim i jednostavnijim mehanizmima provedbe koji omogućuju učinkovitije korištenje dostupnih sredstava.

Zaključno je naglašeno kako uspješno pozicioniranje ruralnih područja u budućem financijskom okviru zahtijeva kombinaciju jasnog financijskog izdavanja i integriranog pristupa, uz aktivno uključivanje lokalnih dionika i jačanje njihove uloge u oblikovanju i provedbi razvojnih politika. Istaknuto je kako je ključno osigurati da ruralni razvoj ne bude marginaliziran unutar šireg sustava financiranja, već sustavno integriran u različite politike i instrumente Europske unije.

Rural proofing – Važnost stvaranja politika temeljenih na dokazima

Betty-Ann Bryce, Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD)

Betty-Ann Bryce predstavila je koncept „*rural proofing-a*“ kao ključnog alata za oblikovanje politika temeljenih na dokazima, naglašavajući potrebu sustavnog razumijevanja učinaka politika na ruralna područja. Istaknuto je kako su mnoge javne politike, iako dobro zamišljene, često oblikovane bez uvažavanja specifičnosti ruralnih sredina, što može dovesti do nenamjernih negativnih posljedica za ruralno stanovništvo i gospodarstvo. U tom kontekstu naglašeno je kako *rural proofing*

predstavlja proces koji uključuje prikupljanje relevantnih podataka, uključivanje dionika i pravovremeno dostavljanje jasnih i razumljivih informacija donositeljima odluka, s ciljem prilagodbe politika stvarnim uvjetima na terenu.

Posebno je istaknuta važnost djelovanja unutar tzv. „*window of action*“, odnosno razdoblja prije donošenja konačnih odluka, kada je još moguće utjecati na oblikovanje politike.

Naglašeno je kako se *rural proofing* ne odnosi primarno na aktere koji već djeluju u području ruralnog razvoja, već na donositelje odluka u različitim sektorima koji, u pravilu, ne uzimaju u obzir ruralnu dimenziju svojih politika. U tom je kontekstu istaknuto kako je ključno razumjeti njihove perspektive, ograničenja i prioritete, kako bi se informacije i argumenti mogli oblikovati na način koji je njima razumljiv i relevantan.

U izlaganju je posebno naglašena važnost kvalitetne i strukturirane baze podataka („*rural proofing intelligence*“), koja mora uključivati tri ključna elementa: stanje u ruralnim područjima, procjenu potencijalnog utjecaja konkretne politike te prikaz dodane vrijednosti uključivanja ruralnih zajednica u rješavanje problema. Istaknuto je kako, upravo ovaj treći element, predstavlja ključan iskorak u oblikovanju učinkovitih politika, jer omogućuje promjenu percepcije ruralnih područja iz pasivnih korisnika potpore u aktivne partnere u ostvarivanju razvojnih ciljeva.

Posebna pozornost posvećena je izazovu uvjeravanja donositelja odluka u važnost ruralne dimenzije, pri čemu je istaknuto kako sama identifikacija negativnih posljedica nije uvijek dovoljna za promjenu odluka. Naglašeno je kako *rural proofing* ne može prisiliti donositelje odluka na djelovanje, već predstavlja alat koji povećava kvalitetu procesa odlučivanja i omogućuje informiranije donošenje odluka.

U tom je kontekstu dodatno naglašena potreba promjene narativa o ruralnim područjima, s ciljem prevladavanja percepcije ruralnih sredina kao prostora problema i ovisnosti o potporama. Istaknuto je kako je potrebno aktivno komunicirati doprinos ruralnih područja u rješavanju ključnih društvenih i gospodarskih izazova, čime se jača njihova uloga kao partnera u razvoju.

Zaključno je istaknuto kako učinkovit *rural proofing* zahtijeva kontinuirano prikupljanje i organizaciju postojećih podataka, strateško uključivanje dionika te prilagodbu komunikacije ciljanim donositeljima odluka. Naglašeno je kako uspješnost ovog pristupa ne ovisi isključivo o dostupnosti podataka, već i o sposobnosti njihove interpretacije i korištenja u pravom trenutku unutar procesa donošenja odluka.

Panel rasprava - odgovori na potrebe ruralnih područja i budućí razvoj politika

Glavne poruke i zaključci panel rasprave uključuju:

Jačanje vidljivosti i korištenja Ruralnog pakta, pokretanje Ruralnog pakta na nacionalnoj razini

Ruralni pakt prepoznat je kao važan alat za povezivanje dionika ruralnog razvoja, no istaknuto je kako je u Hrvatskoj još uvijek nedovoljno poznat i iskorišten. Naglašena je potreba aktivnijeg uključivanja lokalnih akcijskih grupa, organizacija civilnog društva i javnih institucija u aktivnosti Ruralnog pakta, uz korištenje postojećih mreža i platformi kao temelja za njegov razvoj na nacionalnoj razini.

Sudionici su istaknuli kako Hrvatska već raspolaže određenim mehanizmima i mrežama koje mogu poslužiti kao osnova za razvoj Ruralnog pakta, no potrebno je snažnije povezivanje nacionalne, regionalne i lokalne razine. Posebno je naglašena važnost suradnje s ministarstvima i javnim tijelima te potreba povećanja vidljivosti Ruralnog pakta među lokalnim zajednicama.

Jačanje lokalnih pristupa, LEADER-CLLD-a i uloge Pametnih sela

LEADER-CLLD i Pametna sela prepoznati su kao pristup koji omogućuju snažnije uključivanje lokalnih zajednica u razvojne procese i jačanje lokalne inicijative. Naglašeno je kako bi budućí razvoj trebao biti usmjeren na funkcionalne lokalne cjeline i suradnju između ruralnih i urbanih područja, uz potrebu jačanja i osiguravanja financiranja LEADER-CLLD-a te jasnijeg mjesta Pametnih sela u budućem zakonodavnom okviru Europske unije.

Prijelaz s projektne na razvoj temeljen na lokalnoj viziji

Istaknuto je kako lokalni razvoj ne bi trebao biti usmjeren isključivo na provedbu pojedinačnih projekata, već na dugoročne razvojne vizije lokalnih zajednica. Naglašena je potreba stvaranja fleksibilnijih i dugoročnijih modela planiranja koji omogućuju održiviji i strateškiji razvoj ruralnih područja. Primijeniti obveznu provjeru „*rural proofing*“ i procjenu teritorijalnog utjecaja u svim politikama i fondovima EU.

Panelisti:

- > **Lidija Pavić Rogošić**, članica Europskog gospodarskog i socijalnog odbora (EGSO)
- > **Radim Sršen**, član Europskog odbora regija, glavni izvjestitelj za budućnost ruralnog razvoja nakon 2028. godine
- > **Piotr Sadłocha**, predsjednik ELARD-a i poljske mreže lokalnih akcijskih grupa
- > **Edina Ocsko**, članica EU Mreže Pametnih sela i potpredsjednica Koordinacijske skupine Ruralnog pakta (RPCG)
- > **Betty-Ann Bryce**, Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD)

Voditelj panela:

Pawel Krzeczunowicz, koordinator politika, Ured za potporu Ruralnom paktu

Pojednostavljenje provedbe kroz standardizaciju i koordinaciju

Na primjeru Češke Republike predstavljeni su modeli pojednostavljenja višefondovskog CLLD-a kroz standardizaciju procedura i jačanje koordinacije između različitih ministarstava i upravljačkih tijela. Istaknuto je kako integrirani pristupi ne moraju nužno stvarati dodatnu birokraciju ako postoji učinkovita koordinacija i jasno definirani procesi provedbe.

Potreba za integracijom i suradnjom između sektora

Sudionici su naglasili kako sustavi upravljanja i dalje funkcioniraju pretežito sektorski, dok razvoj ruralnih područja zahtijeva integrirani i holistički pristup. Posebno je istaknuta potreba jačanja suradnje između različitih politika, fondova i institucija te prevladavanja ograničenog „tunnel view“ ili tzv. „silosnog“ pristupa u oblikovanju razvojnih politika.

Jasnije definiranje ruralnih područja kroz funkcionalni pristup

Naglašena je potreba promatranja ruralnih područja ne samo kroz administrativne granice, već i kroz funkcionalne obrasce života, rada i korištenja usluga stanovništva. Istaknuto je kako ruralna područja obuhvaćaju različite tipove prostora – od periurbanih do udaljenih i pograničnih područja – te da buduće politike trebaju bolje uzeti u obzir njihove specifičnosti i međusobne povezanosti.

Promjena percepcije ruralnih područja i jačanje zagovaranja

Sudionici su upozorili kako se ruralna područja u javnosti i medijima još uvijek prečesto promatraju isključivo kroz poljoprivredu i probleme poljoprivrednog sektora.

Istaknuto je kako ruralna područja imaju znatno širu društvenu, gospodarsku i razvojnu ulogu te da su zajedničke kampanje i inicijative pokazale kako je moguće povećati političku vidljivost ruralnih tema i utjecati na europske razvojne politike.

Politika ruralnog razvoja danas i nakon 2027. u Hrvatskoj

Novi VFO i Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) sa osvrtom na generacijsku obnovu

Silvio Šimon, načelnik Sektora za provedbu mjera i intervencija ruralnog razvoja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva

U svom izlaganju Silvio Šimon predstavio je ključne promjene koje donosi novi Višegodišnji financijski okvir (VFO) i Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) u razdoblju nakon 2027. godine, s posebnim naglaskom na njihov značaj za Republiku Hrvatsku. Istaknuto je kako VFO predstavlja temeljni financijski okvir Europske unije koji određuje prioritete i raspodjelu sredstava, pri čemu će novi model donijeti značajne promjene u načinu planiranja i provedbe politika, osobito kroz uvođenje nacionalnih i regionalnih partnerskih planova (NRPP) kao centralnog strateškog instrumenta. Naglašeno je kako NRPP predstavlja objedinjeni okvir za provedbu različitih fondova Europske unije, uključujući Zajedničku poljoprivrednu politiku, kohezijsku politiku i druge relevantne instrumente, čime se uvodi integriraniji pristup razvoju.

U tom kontekstu istaknuta je važna promjena u načinu financiranja, pri čemu će isplate državama članicama biti uvjetovane postizanjem definiranih ciljeva i rezultata, što predstavlja odmak od dosadašnjeg sustava i zahtijeva jaču usmjerenost na učinkovitost provedbe.

U okviru reforme Zajedničke poljoprivredne politike predstavljeni su ključni elementi novog sustava koji uključuju jače oslanjanje na strateško planiranje temeljeno na uspješnosti, zaštitu potpore dohotku poljoprivrednika, pojednostavljenje pravila i procedura, jačanje sinergija između različitih politika te povećanje otpornosti sektora na krizne i tržišne poremećaje. Poseban naglasak stavljen je na pojednostavljenje sustava, pri čemu se očekuje smanjenje broja strateških dokumenata i administrativnih zahtjeva, uz istovremeno jačanje koordinacije između različitih razina upravljanja i sektora.

U izlaganju je također obrađena pozicija LEADER pristupa unutar novog zakonodavnog okvira, pri čemu je istaknuto kako njegova provedba ostaje obvezna za države članice, ali bez jasno definiranog minimalnog financijskog udjela na razini Europske unije. Takav pristup otvara prostor većoj fleksibilnosti u planiranju, ali istovremeno nosi i određene rizike u pogledu razine financiranja, ovisno o prioritetima pojedine države članice.

Središnji dio izlaganja bio je posvećen generacijskoj obnovi u poljoprivredi kao jednom od ključnih izazova budućeg razvoja sektora. Istaknuto je kako demografska struktura poljoprivrednog stanovništva predstavlja ozbiljan problem, pri čemu je

prosječna dob poljoprivrednika u Europskoj uniji visoka, a udio mladih nedostatan za dugoročnu održivost sustava. U tom kontekstu predstavljena su ključna područja djelovanja koja uključuju pristup zemljištu, financiranje, znanju i vještinama, osiguravanje adekvatnog životnog standarda u ruralnim područjima te olakšavanje procesa nasljeđivanja poljoprivrednih gospodarstava.

Naglašena je važnost nove europske strategije za generacijsku obnovu koja predviđa niz konkretnih mjera, uključujući tzv. početni paket potpore za mlade poljoprivrednike, kao i različite oblike financijske i savjetodavne podrške. Istaknuto je kako takve mjere mogu značajno doprinijeti uključivanju mladih u poljoprivredu, ali i da njihova učinkovitost ovisi o širem institucionalnom i društvenom okviru, budući da ključni izazovi, poput pristupa zemljištu ili kvalitete života u ruralnim područjima, nadilaze isključivo sektor poljoprivrede.

Zaključno je istaknuto kako novi okvir donosi značajne prilike za unapređenje sustava, ali i niz izazova u pogledu provedbe, koordinacije i donošenja odluka na nacionalnoj razini. Naglašeno je kako će konačni učinci uvelike ovisiti o načinu na koji će države članice iskoristiti dostupnu fleksibilnost te osigurati usklađenost između različitih politika i razvojnih prioriteta.

IRMO **Hrvatska iskustva s teritorijalnim alatima EU – neke pouke za budućnost**

Jakša Puljiz, Institut za razvoj i međunarodne odnose

U svom izlaganju Jakša Puljiz osvrnuo se na iskustva Republike Hrvatske u korištenju teritorijalnih instrumenata kohezijske politike, s ciljem identificiranja ključnih pouka za buduće programsko razdoblje. U uvodnom dijelu naglasio je kako teritorijalne alate nije primjereno promatrati prvenstveno kao instrumente financiranja, već kao alate za oblikovanje i provedbu javnih politika, pri čemu financijska komponenta predstavlja tek jedan od elemenata šireg razvojnog pristupa.

U nastavku je predstavljen razvoj teritorijalnog pristupa unutar kohezijske politike, pri čemu je istaknuto kako su se prvi takvi instrumenti pojavili još krajem 80-ih i tijekom 90-ih godina kroz inicijative poput URBAN i LEADER, dok je njihov puni značaj potvrđen tek u programskom razdoblju 2014.–2020., kada dolazi do njihove formalne integracije u glavne instrumente politike.

Posebno je naglašeno kako je uvođenje obveze izdvajanja najmanje 5% sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj za održivi urbani razvoj predstavljalo značajan iskorak, kojim su teritorijalni instrumenti iz eksperimentalne faze prešli u područje redovne provedbe politika.

Puljiz je potom detaljno prikazao hrvatski pristup implementaciji teritorijalnih instrumenata poput Integriranih teritorijalnih ulaganja, EFRR) Programa regeneracije malih gradova na ratom pogođenim područjima (EFRR/ESF) te Lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice – LEADER/CLLD (EPFRR, EPRF). Hrvatska je u razdoblju 2014.–2020. odabrala primjenu mehanizma integriranih teritorijalnih ulaganja (ITU), kao najsloženijeg modela koji podrazumijeva delegiranje određenih ovlasti na subnacionalnu razinu. Ovaj pristup omogućio je gradovima aktivniju ulogu u odabiru projekata, ali je istovremeno zahtijevao značajne administrativne prilagodbe, uključujući proces akreditacije i razvoj institucionalnih kapaciteta, što je u praksi predstavljalo značajan izazov za lokalne jedinice koje do tada nisu imale razvijene sustave upravljanja EU projektima.

U kontekstu teritorijalnog obuhvata ulaganja istaknuto je kako se Hrvatska odlučila za model funkcionalnih urbanih područja, odnosno povezivanje gradova s njihovom okolicom, s ciljem jačanja razvojnih veza koje su prethodno bile oslabljene administrativnim fragmentiranjem prostora. Takav pristup omogućio je integriranije planiranje razvoja, ali je u početnoj fazi nailazio i na određene otpore na lokalnoj razini, posebice zbog percepcije gubitka autonomije pojedinih jedinica.

Poseban naglasak stavljen je na konkretne razvojne odluke koje su oblikovale provedbu teritorijalnih instrumenata u Hrvatskoj. Istaknuto je kako je u okviru ITU mehanizma odabran ograničen broj velikih urbanih središta, čime se nastojalo postići veći razvojni učinak kroz koncentraciju sredstava. Kao važna dopuna ovom pristupu razvijen je i poseban program usmjeren na male gradove na ratom pogođenim područjima, koji je predstavljao nacionalnu inovaciju s ciljem poticanja razvoja u najugroženijim dijelovima zemlje. Naglašeno je kako su mali gradovi prepoznati kao ključni nositelji razvoja šireg ruralnog prostora, odnosno kao „vezivno tkivo“ koje omogućuje funkcionalnost i održivost okolnih područja.

U dijelu izlaganja posvećenom provedbi posebno su istaknuti izazovi povezani s kompleksnošću integriranih ulaganja, osobito u kontekstu korištenja više fondova istovremeno. Iako je takav pristup omogućio financiranje različitih vrsta projekata, uključujući infrastrukturne i tzv. „meke“ projekte, njegova provedba u praksi pokazala se zahtjevnom zbog složenih procedura i potrebe za koordinacijom između različitih institucija i razina upravljanja. Kao dodatni izazov istaknuto je i kasnije odustajanje od uključivanja socijalnog fonda u pojedinim segmentima provedbe, što je smanjilo razinu integriranosti pristupa i ograničilo mogućnosti ulaganja u ljudske kapacitete.

Unatoč navedenim izazovima, Puljiz je naglasio kako su teritorijalni instrumenti donijeli i značajne pozitivne učinke, osobito u pogledu jačanja administrativnih kapaciteta i uspostave novih oblika suradnje između lokalnih jedinica. Istaknuto je kako su kroz provedbu ITU mehanizma razvijeni koordinacijski mehanizmi i mreže suradnje koje prethodno nisu postojale, što predstavlja važan, iako teško mjerljiv, doprinos razvoju lokalnih zajednica.

U završnom dijelu izlaganja predstavljene su ključne pouke za budućnost, pri čemu je naglašeno kako uspješnost teritorijalnih instrumenata uvelike ovisi o razini lokalnog „vlasništva“, kvaliteti teritorijalnih strategija te kapacitetima za njihovu provedbu. Istaknuto je kako unaprijed definirane teritorijalne alokacije mogu doprinijeti kvalitetnijem planiranju, ali istovremeno nose i određene rizike, poput smanjenja konkurentnosti i kvalitete projekata. Posebno je naglašena važnost kontinuirane izgradnje kapaciteta te učinkovite koordinacije između različitih razina upravljanja.

Zaključno je istaknuto kako se teritorijalni instrumenti ne smiju svoditi isključivo na izvor dodatnog financiranja, već ih je potrebno promatrati kao ključne alate za upravljanje razvojem i jačanje teritorijalnog identiteta. Naglašeno je kako njihov puni potencijal može biti ostvaren jedino uz osiguravanje kontinuiteta provedbe, jačanje institucionalnih kapaciteta i promjenu načina razmišljanja, osobito na razini donošenja odluka, gdje je nužno prevladati usko shvaćanje razvojnih politika kao isključivo financijskih instrumenata.

Pravo na ostanak. Razvojni pokazatelji različitih tipova ruralnih područja u Hrvatskoj

Aleksandar Lukić, Geografski odjel, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska
sekcija Europskog vijeća za sela i male gradove (ECOVAST)

U svom izlaganju Aleksandar Lukić usmjerio je raspravu na novi koncept „prava na ostanak“, naglašavajući kako mogućnost kvalitetnog i dostojanstvenog života u ruralnim područjima nije univerzalna kategorija, već je izravno uvjetovana konkretnim razvojnim obilježjima i tipom ruralnog područja u kojem se stanovništvo nalazi. Polazeći od tog okvira, istaknuo je kako ruralna područja nisu homogena, već izrazito raznolika, što zahtijeva diferenciran pristup u oblikovanju razvojnih politika. U tom kontekstu naglašena je važnost pristupa koji uvažava specifičnosti pojedinih područja („*place-based approach*“), pri čemu se razvojne intervencije ne mogu temeljiti na jedinstvenim rješenjima primjenjivima na sva ruralna područja.

Istaknuto je kako europski strateški dokumenti jasno prepoznaju tu raznolikost kao ključni čimbenik, te naglašavaju potrebu oblikovanja lokalno prilagođenih politika koje odražavaju stvarne potrebe i potencijale pojedinih prostora.

Poseban dio izlaganja bio je posvećen pitanju definiranja ruralnih područja, pri čemu je Lukić ukazao na ograničenja standardnih statističkih pristupa, poput DEGURBA klasifikacije. Iako takvi modeli omogućuju usporedivost na razini Europske unije i pružaju osnovni uvid u urbano-ruralnu strukturu stanovništva, naglašeno je kako oni ne odražavaju stvarnu složenost prostora na lokalnoj razini. Kao ilustrativan primjer istaknuta je situacija u kojoj administrativne jedinice, iako formalno klasificirane kao urbane ili prijelazne, u svojem sastavu obuhvaćaju velik broj izrazito ruralnih naselja, što dovodi do statističkog „skrivanja“ ruralnosti.

Slijedom toga, istaknuta je potreba prelaska s pojednostavljenih klasifikacija na detaljnije analitičke modele koji mogu obuhvatiti unutarnju raznolikost ruralnih područja. U tom je kontekstu predstavljena tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske, razvijena na razini pojedinačnih naselja, koja se temelji na velikom broju demografskih, gospodarskih, prostorno-funkcionalnih i infrastrukturnih pokazatelja. Ovakav pristup omogućuje preciznije razumijevanje razvojnih obrazaca, kao i identifikaciju specifičnih potreba pojedinih tipova naselja.

Kroz analizu su identificirani različiti tipovi ruralnih područja, uključujući dinamična i razvojno snažnija područja u blizini urbanih centara, područja ovisna o dnevnim migracijama, tržišno orijentirana poljoprivredna područja, turistički diversificirana područja, kao i područja obilježena demografskom stagnacijom i ruralnom periferijom. Naglašeno je kako između tih tipova postoje značajne razlike u pogledu demografskih trendova, gospodarskih aktivnosti, dostupnosti usluga i infrastrukturne opremljenosti, što izravno utječe na razvojne mogućnosti i kvalitetu života stanovništva.

Posebno je istaknuta problematika dostupnosti osnovnih usluga i funkcija, pri čemu je ukazano na činjenicu da velik broj ruralnih naselja nema pristup ključnim sadržajima, poput zdravstvenih, obrazovnih i administrativnih usluga. Analize pokazuju kako se većina tih funkcija koncentrira u relativno malom broju centralnih naselja, dok velik dio ruralnog prostora ostaje funkcionalno ovisan o udaljenijim središtima. Takva prostorna raspodjela dodatno produbljuje razvojne nejednakosti i otežava ostvarivanje ravnomjernog razvoja.

U izlaganju je također naglašeno kako se razvojne razlike ne očituju samo između urbanih i ruralnih područja, već i unutar samih ruralnih područja, gdje pojedini tipovi bilježe pozitivne razvojne trendove, dok drugi suočavaju s intenzivnim depopulacijskim procesima. Kao posebno problematična izdvojena su područja ruralne periferije, koja zauzimaju značajan dio teritorija, ali imaju vrlo mali udio stanovništva, što dodatno otežava njihovu održivost i razvoj.

U završnom dijelu izlaganja Lukić je istaknuo kako prostorne tipologije mogu predstavljati vrijedan alat za oblikovanje učinkovitijih i ciljanijih politika ruralnog razvoja, jer omogućuju donošenje odluka temeljenih na stvarnim obilježjima prostora, a ne na administrativnim ili pojednostavljenim statističkim kategorijama. Istovremeno je upozorio na određena ograničenja takvih pristupa, uključujući ovisnost o dostupnosti podataka i metodološku zahtjevnost njihove izrade, što može predstavljati izazov u njihovoj široj primjeni.

Zaključno je naglašeno kako ostvarivanje „prava na ostanak“ u ruralnim područjima zahtijeva upravo ovakav diferenciran i analitički utemeljen pristup, koji prepoznaje raznolikost ruralnog prostora i omogućuje prilagodbu razvojnih politika specifičnim potrebama pojedinih područja.

Doprinos Nacionalne zaklade ruralnom razvoju kroz programe podrške društvenim inovacijama: Iskustva i perspektive budućeg razvoja

Branko Logarić, Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva

U svom izlaganju Branko Logarić predstavio je ulogu Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva u jačanju regionalnog razvoja i osnaživanju organizacija civilnoga društva, s posebnim naglaskom na manje razvijene i ruralne sredine. Istaknuto je kako Zaklada već više od dva desetljeća sustavno ulaže u razvoj lokalnih zajednica, prepoznajući njihov potencijal kao ključan pokretač društvenih promjena, ravnomjernijeg regionalnog razvoja i dugoročne održivosti. Poseban naglasak stavljen je na institucionalne podrške kao temelj stabilnog djelovanja organizacija civilnoga društva. Istaknuto je kako takvi oblici financiranja omogućuju kontinuitet rada, ulaganje u ljudske resurse te dugoročno planiranje i razvoj održivih programa, čime se stvara stabilna infrastruktura za provedbu društvenih i razvojnih inicijativa na lokalnoj razini.

Naglašeno je kako upravo takve podrške omogućuju organizacijama da preuzmu aktivnu ulogu u razvoju svojih zajednica, osobito u ruralnim područjima gdje su institucionalni kapaciteti često ograničeni.

U nastavku je predstavljena uloga Zaklade u sustavu upravljanja europskim fondovima, pri čemu djeluje kao Posredničko tijelo druge razine u okviru Europskog socijalnog fonda. Kroz ovu funkciju omogućena je provedba projekata usmjerenih na društveno uključivanje, zapošljavanje i razvoj kompetencija, čime organizacije civilnoga društva dobivaju dodatne mogućnosti za jačanje svojih programa i stvaranje novih društvenih i gospodarskih prilika u lokalnim zajednicama.

Središnji dio izlaganja bio je posvećen programu „Potencijali zajednice“, koji je razvijen kao odgovor na izazove uočene tijekom pandemije COVID-19, s ciljem jačanja otpornosti lokalnih zajednica i pripreme za buduće razvojne izazove. Program se provodi u više hrvatskih županija i gradova te je usmjeren na aktiviranje lokalnih resursa i jačanje kapaciteta organizacija i pojedinaca koji djeluju kao pokretači promjena u svojim sredinama. Naglašeno je kako program potiče suradnju između građana, organizacija civilnoga društva i javnih institucija, te doprinosi razvoju inicijativa koje odgovaraju na konkretne potrebe lokalnog stanovništva. Posebno je istaknuta njegova uloga u jačanju društvene kohezije i poboljšanju kvalitete života u ruralnim područjima.

U izlaganju je također predstavljen međunarodni projekt Interreg LEADER Central Europe, usmjeren na jačanje društvenog poduzetništva i poticanje digitalne transformacije u ruralnim i manje razvijenim područjima. Projekt omogućuje razmjenu znanja i dobrih praksi između partnera iz više europskih zemalja, uz razvoj edukacija, digitalnih alata i pilot-programa za lokalne zajednice, čime se dodatno osnažuju lokalni dionici i potiče razvoj inovativnih rješenja.

Daljnji fokus izlaganja bio je na razvoju društvenog poduzetništva i društvenih inovacija, pri čemu je naglašena uloga Hrvatskog centra podrške društvenom poduzetništvu kao ključnog instrumenta za pružanje edukacije, mentorstva i stručne podrške organizacijama i inicijativama koje žele razvijati održive društveno-poduzetničke modele. Istaknuto je kako ovakvi programi doprinose većoj vidljivosti društvenog poduzetništva, lakšem pristupu podršci te razvoju politika koje jačaju društvenu i solidarnu ekonomiju, osobito u ruralnim i manje razvijenim područjima. U tom kontekstu spomenut je i projekt 3P4SSE, koji se provodi u suradnji s regionalnim partnerima, a usmjeren je na razvoj javno-privatnog partnerstva u području društvene ekonomije. Kroz ovaj projekt razvijaju se programi podrške koji omogućuju organizacijama i inicijativama razvoj održivih modela djelovanja, uz jačanje njihove vidljivosti i kapaciteta za djelovanje u lokalnim zajednicama.

U završnom dijelu izlaganja naglašena je važnost integriranog pristupa ruralnom razvoju u razdoblju nakon 2027. godine, koji uključuje snažniju suradnju između različitih sektora i razina upravljanja. Istaknuto je kako sinergija između lokalnih akcijskih grupa i Nacionalne zaklade može značajno doprinijeti učinkovitijem korištenju razvojnih resursa, jačanju kapaciteta organizacija civilnoga društva, poduzetnika i proizvođača te poticanju inovativnih projekata u ruralnim područjima.

Zaključno je istaknuto kako upravo kroz povezivanje lokalnih zajednica, organizacija civilnoga društva, javnog sektora i međunarodnih partnera moguće stvoriti otpornije, uključivije i održivije lokalne zajednice, pri čemu društvene inovacije i društveno poduzetništvo imaju sve važniju ulogu u budućem razvoju ruralnih područja.

Panel rasprava – ruralni razvoj u Hrvatskoj danas i u novom programskom razdoblju

Uvodno, u okviru panel rasprave, **Vedran Kršek, predstavnik Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU**, predstavio je ključne elemente integriranog teritorijalnog pristupa u Republici Hrvatskoj kroz aktualno programsko razdoblje 2021.–2027., s naglaskom na različite mehanizme i alate koji se koriste za poticanje razvoja. Istaknuto je kako integrirani teritorijalni program obuhvaća čitav niz instrumenata, uključujući ITU mehanizam, teritorijalne strategije za otoke, planove industrijske tranzicije te teritorijalne planove za pravednu tranziciju, čime se nastoji odgovoriti na specifične razvojne potrebe različitih područja.

Naglašeno je kako integrirani teritorijalni pristup predstavlja značajan iskorak u jačanju teritorijalne dimenzije razvoja u Hrvatskoj, osobito u kontekstu osnaživanja regionalnih i lokalnih dionika. U tom je smislu istaknuto kako se ulaganja temelje na *bottom-up* pristupu, kojim se lokalnim zajednicama daje veća uloga u definiranju vlastitih razvojnih prioriteta i donošenju odluka o korištenju sredstava.

U okviru ITU mehanizma istaknuto je kako gradovi aktivno odgovaraju na suvremene izazove poput klimatskih promjena, onečišćenja i rizika od katastrofa. U provedbu je uključeno 22 grada, uz ukupno raspoloživih 680 milijuna eura, pri čemu su ulaganja usmjerena na razvoj zelene infrastrukture, revitalizaciju *brownfield* područja te jačanje gospodarske, turističke i društvene infrastrukture.

Za razvoj otoka osigurano je 150 milijuna eura za sedam obalno-otočnih županija, s naglaskom na ulaganja u energetske učinkovitost, javnu i zdravstvenu infrastrukturu. U području industrijske tranzicije osigurano je 550 milijuna eura za razvoj regionalnih lanaca vrijednosti, dok je dodatnih 188 milijuna eura osigurano iz Fonda za pravednu tranziciju, koji je usmjeren na ublažavanje posljedica prelaska na klimatski neutralno gospodarstvo.

U završnom dijelu izlaganja osvrnuo se na buduće programsko razdoblje 2028.–2034., istaknuvši kako su prijedlozi Europske komisije još uvijek u fazi pregovora. Naglašeno je kako će novi okvir biti usmjeren na pojednostavljenje, veću fleksibilnost i učinkovitiju provedbu, uz snažniji fokus na povezivanje investicija i reformi te isplatu sredstava temeljenu na postignutim rezultatima. Također je istaknuta važnost zadržavanja postojećih upravljačkih struktura kako bi se osigurao što učinkovitiji prijelaz u novo programsko razdoblje.

Glavne poruke i zaključci panel rasprave uključuju:

Ograničenja postojećeg sustava potpore mladim i novim poljoprivrednicima

Istaknuto je kako trenutačni kriteriji za „mlade poljoprivrednike“, uključujući dobno ograničenje do 40 godina, prvi ulazak u sektor i dodatne uvjete vezane uz obrazovanje, značajno sužavaju krug potencijalnih korisnika, što u praksi rezultira relativno malim brojem prijava unatoč dostupnim sredstvima.

Naglašeno je kako sustav nedovoljno prepoznaje osobe koje žele ući u poljoprivredu iz drugih sektora, primjerice u kasnijoj životnoj dobi ili nakon promjene karijere, pri čemu trenutno ne postoje adekvatni mehanizmi potpore za takve „nove ulaske“ u sektor.

U raspravi je istaknuto kako generacijska obnova ne bi trebala biti ograničena isključivo na mlade, već bi trebala uključivati i osobe koje u poljoprivredu ulaze kasnije u životu, osobito u kontekstu promjena na tržištu rada i tehnoloških transformacija koje mogu potaknuti takve prijelaze.

Panelisti:

- > **Vedran Kršek**, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU
- > **Silvio Šimon**, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva
- > **Jakša Puljiz**, Institut za razvoj i međunarodne odnose
- > **Aleksandar Lukić**, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Voditelj panela:

Milan Medić, predsjednik Tematske radne grupe LEADER/CLLD NM ZPP-a

Nedovoljna iskorištenost dostupnih sredstava kao signal problema sustava

Ukazano je na situacije u kojima značajan dio alokacije ostaje neiskorišten zbog nedovoljnog broja prijava, što upućuje na strukturne probleme u definiranju ciljanih skupina i kriterija, a ne nužno na nedostatak interesa za bavljenje poljoprivredom.

Jačanje teritorijalnog pristupa i uloge lokalnih dionika

Naglašeno je kako integrirani teritorijalni pristupi predstavljaju značajan iskorak u razvoju, osobito kroz uključivanje lokalnih i regionalnih dionika u donošenje odluka. *Bottom-up* pristup prepoznat je kao ključan za bolje usklađivanje ulaganja s realnim potrebama zajednica.

Istaknuto je kako lokalni i regionalni dionici imaju ključnu ulogu u osiguravanju kontinuiteta znanja i provedbe, osobito u situacijama kada dolazi do promjena na nacionalnoj razini.

Razvoj i proširenje teritorijalnih instrumenata kao ključnog alata politike, fokus ulaganja na konkretne razvojne izazove

Istaknuto je kako su, u aktualnom razdoblju značajno prošireni teritorijalni mehanizmi, uključujući ITU, strategije za otoke, industrijsku tranziciju i pravednu tranziciju, čime se omogućava ciljano odgovaranje na različite razvojne izazove.

Ulaganja kroz teritorijalne alate usmjerena su na rješavanje konkretnih problema poput klimatskih promjena, onečišćenja, gospodarskog razvoja, energetske učinkovitosti i jačanja infrastrukture, čime se doprinosi otpornosti lokalnih zajednica.

Pojednostavljenje i povećanje fleksibilnosti u budućem razdoblju, jačanje povezanosti ulaganja i reformi te fokus na rezultate

U novom programskom razdoblju očekuje se pojednostavljenje pravila, veća fleksibilnost i učinkovitija provedba, uz naglasak na bržu apsorpciju sredstava i prilagodbu novim izazovima poput geopolitičkih i klimatskih promjena. Naglašena je potreba jačeg povezivanja investicija s reformskim procesima, kao i veći naglasak na isplatu sredstava temeljem ostvarenih rezultata i učinaka, umjesto isključivo provedbe aktivnosti.

Potreba za očuvanjem kapaciteta i kontinuiteta upravljanja, važnost povjerenja i kvalitetnog dijaloga

Istaknuto je kako su kontinuitet upravljačkih struktura i očuvanje institucionalnog znanja ključni za učinkovitu provedbu politika, dok česte promjene i gubitak stručnjaka mogu značajno usporiti razvoj i smanjiti kvalitetu provedbe. Naglašeno je kako uspješna provedba ovisi o povjerenju između nacionalne i lokalne razine, uz potrebu prelaska s formalističkog pristupa na sadržajni dijalog koji omogućuje brže i kvalitetnije donošenje odluka.

Zajedno u dijalogu o položaju ruralnih područja u politikama nakon 2027.

Primjer dobre prakse: Katalonska ruralna agenda 2030; zajednički sustav upravljanja u 2024. za provedbu teritorijalne ruralne agende prema potrebama ruralnih područja

Eduard Trepas Deltell, Mreža za ruralni razvoj Katalonije, Španjolska

U svom izlaganju Eduard Trepas Deltell predstavio je iskustvo Katalonije u razvoju i provedbi Katalonske ruralne agende 2030., s naglaskom na prijelaz s nacionalne razine na konkretne regionalne i lokalne modele upravljanja. Istaknuto je kako je riječ o inicijativi koja ne predstavlja samo strateški dokument, već funkcionalni sustav upravljanja osmišljen kako bi se osigurala stvarna provedba razvojnih politika u ruralnim područjima.

U uvodnom dijelu predstavljena je uloga organizacije ARCA kao mreže koja okuplja 11 lokalnih akcijskih grupa (LAG) i 5 lokalnih akcijskih grupa u ribarstvu (FLAG), čime djeluje kao ključna poveznica između lokalnih dionika i regionalne razine upravljanja.

Naglašeno je kako ruralna područja u Kataloniji obuhvaćaju oko 75% teritorija, dok u njima živi tek oko 10% stanovništva, što stvara izražen teritorijalni disbalans i dodatno naglašava potrebu za ciljanom razvojnom politikom.

Središnji dio izlaganja bio je posvećen samoj Ruralnoj agendi Katalonije, koja predstavlja strateški okvir usmjeren na postizanje teritorijalne ravnoteže i osiguravanje jednakih uvjeta života između ruralnih i urbanih područja. Agenda je strukturirana oko sedam ključnih razvojnih izazova te obuhvaća gotovo 900 konkretnih mjera i aktivnosti koje su rezultat opsežnog participativnog procesa. Posebno je naglašeno kako se radi o inicijativi koja proizlazi iz pristupa „odozdo prema gore“, pri čemu su u njezinu izradu bili aktivno uključeni građani, organizacije civilnog društva, lokalne vlasti i drugi relevantni dionici. Proces izrade Agende proveden je u razdoblju od 2020. do 2022. godine te je uključivao više od 1.200 sudionika i preko 300 organizacija, uz prikupljanje više od 4.000 prijedloga koji su potom strukturirani u konačni skup mjera. Istaknuto je kako je ovaj proces bio vođen od strane civilnog društva, dok je administracija u njega uključena naknadno, čime je osigurana autentičnost i relevantnost predloženih rješenja.

Uspostavljeni sustav upravljanja temelji se na trodijelnom modelu koji uključuje civilno društvo, regionalnu vladu i parlament, čime se osigurava koordinacija i nadzor nad provedbom politika iz različitih perspektiva. Civilno društvo organizirano je kroz tzv. „motor komisiju“, koja okuplja velik broj organizacija i ima ključnu ulogu u praćenju provedbe Agende, poticanju dijaloga i oblikovanju politika. S druge strane, regionalna vlada djeluje kroz međuresornu komisiju za ruralno upravljanje, dok parlament ima nadzornu funkciju u praćenju provedbe i usklađenosti politika.

Naglašeno je kako ovaj sustav nije samo formalan, već se aktivno koristi u praksi kroz redovite sastanke i operativnu suradnju između dionika, pri čemu se rješavaju konkretni problemi, osobito u području administrativnih prepreka i provedbe politika. Istovremeno je ukazano i na izazove u koordinaciji između različitih resora unutar administracije, što potvrđuje složenost provedbe integriranih pristupa.

U aktualnoj fazi razvoja poseban naglasak stavljen je na prijelaz s Ruralne agende na Ruralni pakt Katalonije, koji predstavlja konkretizaciju strateških ciljeva kroz operativne mehanizme, uključujući tematske radne skupine, bilateralne radne procese i sustavno uvođenje pristupa „*rural proofing*“-a u javne politike. Također je istaknuto kako se Katalonija formalno priključila Europskom ruralnom paktu, čime dodatno jača usklađenost s europskim politikama razvoja ruralnih područja.

Kroz izlaganje su predstavljeni i konkretni rezultati provedbe, uključujući donošenje zakonskog okvira za definiranje ruralnih područja i jačanje položaja ruralnih općina, razvoj programa poput „*Rural Ticket*“ za poticanje poduzetništva, uspostavu poljoprivrednih testnih prostora te pokretanje tematskih radnih skupina za rješavanje pitanja stanovanja i mobilnosti. Naglašeno je kako ovi primjeri potvrđuju da sustav upravljanja generira mjerljive rezultate i konkretne promjene na terenu.

Poseban naglasak stavljen je na ulogu LEADER/CLLD pristupa, pri čemu su LAG-ovi i FLAG-ovi prepoznati kao ključni operativni akteri u provedbi Ruralne agende. Istaknuto je kako LEADER/CLLD ne sudjeluje samo u provedbi projekata, već aktivno doprinosi oblikovanju politika, koordinaciji dionika i povezivanju različitih razvojnih strategija. Kroz projekte suradnje LAG-ova razvijeni su brojni modeli koji su poslužili kao temelj za definiranje razvojnih izazova i mjera unutar same Agende, čime je potvrđena njihova strateška i operativna važnost.

Pred kraj izlaganja identificirani su ključni izazovi za buduće razdoblje, uključujući potrebu jačanja komunikacije prema građanima, redovitog ažuriranja mjera, uključivanja lokalne uprave u sustav upravljanja te uspostave sustava evaluacije učinaka provedenih politika. Zaključno je istaknuto kako uspješan razvoj ruralnih područja zahtijeva snažno vodstvo civilnog društva, političku podršku na najvišoj razini te kontinuirani dijalog između svih razina upravljanja i lokalnih dionika.

U završnom dijelu predstavljen je „*Mediterranean Call*“, inicijativa kojom se traži očuvanje i stabilno financiranje ključnih instrumenata ruralne i ribarske politike u razdoblju 2028.–2034., uključujući LEADER i CLLD, uz protivljenje značajnom smanjenju njihovih proračuna. Istaknuto je kako bi predložena smanjenja izravno ugrozila održivost poljoprivrede te malih i srednjih poduzeća u sektoru ribarstva i akvakulture. Naglašena je ključna uloga LAG-ova i FLAG-ova u jačanju teritorijalne kohezije i povezivanju ruralnih, obalnih i urbanih područja.

Završne napomene za politike i buduće djelovanje

Željka Gudelj Velaga, ravnateljica Uprave za potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva

U završnom obraćanju Željka Gudelj Velaga osvrnula se na ključne poruke konferencije, naglašavajući kako novo programsko razdoblje donosi značajne promjene koje zahtijevaju prilagodbu načina rada i jačanje suradnje između svih dionika uključenih u ruralni razvoj.

Istaknuto je kako se LEADER pristup u nadolazećem razdoblju više ne nalazi isključivo unutar okvira zajedničke poljoprivredne politike, što dodatno naglašava potrebu za širim promišljanjem njegove uloge i jačanjem njegove pozicije kao alata teritorijalnog razvoja.

Naglašeno je kako se u novim okolnostima svi dionici nalaze „s iste strane stola“, s zajedničkim ciljem dokazivanja dodane vrijednosti LEADER pristupa.

U tom kontekstu istaknuta je važnost aktivnog uključivanja lokalnih partnerstava ne samo u provedbu projekata, već i u oblikovanje razvojnih politika, pri čemu lokalne akcijske grupe imaju ključnu ulogu u prepoznavanju potreba i izazova na terenu.

Poseban naglasak stavljen je na potrebu jačanja koordinacije i suradnje između različitih razina upravljanja i sektora, što je prepoznato kao jedan od najvećih izazova u provedbi razvojnih politika. Kao važan alat u tom procesu istaknuta je evaluacija, koja ne služi samo analizi provedenih aktivnosti, već i kao temelj za unapređenje budućih politika i procesa odlučivanja, uz naglašenu potrebu za konkretnijim i kvalitetnijim evaluacijskim pristupima.

U dijelu koji se odnosi na pripreme za novo programsko razdoblje istaknuti su izazovi vezani uz promjene u financijskom okviru i načinu upravljanja sredstvima, uključujući potencijalne rizike povezane s kraćim rokovima korištenja sredstava i većom fleksibilnošću u njihovoj raspodjeli. Naglašeno je kako takve promjene zahtijevaju pravovremeno planiranje i snažnu argumentaciju kako bi se osiguralo zadržavanje i daljnji razvoj LEADER pristupa kao važnog instrumenta ruralnog razvoja.

Također je istaknuta važnost partnerstva kao temeljnog načela djelovanja, pri čemu je naglašeno kako ono mora biti reprezentativno, pravovremeno i sadržajno, odnosno takvo da omogućuje stvarni utjecaj uključenih dionika na donošenje odluka. U tom je kontekstu naglašena potreba za kontinuiranim dijalogom i zajedničkim oblikovanjem rješenja koja odgovaraju stvarnim potrebama ruralnih područja.

Zaključno je istaknuto kako predstojeće razdoblje, iako izazovno, predstavlja priliku za dodatno jačanje ruralnih područja kroz zajedničko djelovanje svih dionika, uz naglasak na važnost poljoprivrednika i lokalnih partnerstava kao nositelja razvoja. Izraženo je uvjerenje kako će nastavak suradnje doprinijeti stvaranju vitalnijih, povezanih i otpornijih ruralnih zajednica.

Raffaele Fitto, izvršni potpredsjednik Europske Komisije za koheziju i reforme

U video obraćanju sudionicima konferencije Raffaele Fitto naglasio je kako ruralna područja predstavljaju temelj europskog društva, gospodarstva i identiteta, ističući njihovu ključnu ulogu u osiguravanju hrane, energije, prirodnih resursa i očuvanju kulturne baštine. Istaknuto je kako su ruralna područja dugoročni prioritet Europske komisije, uz cilj jačanja njihove povezanosti, otpornosti i gospodarske vitalnosti.

Naglašena je važnost kohezijske politike kao ključnog instrumenta ulaganja u ruralna područja, koja nadopunjuje Zajedničku poljoprivrednu politiku kroz poticanje regionalne privlačnosti, povećanje produktivnosti i provedbu reformi. Unatoč postojećim ulaganjima, istaknuto je kako se ruralna područja i dalje suočavaju s nizom izazova, uključujući depopulaciju,

nedostatak radne snage i vještina, digitalni jaz te ograničen pristup osnovnim javnim uslugama poput zdravstva, obrazovanja i prijevoza.

Središnja poruka izlaganja odnosi se na koncept „prava na ostanak“, koji je definiran kao temeljni cilj budućih politika Europske komisije. Naglašeno je kako svaka osoba treba imati mogućnost živjeti i razvijati se u sredini koju smatra svojim domom, uz osigurane uvjete za kvalitetan život, uključujući dostupnost radnih mjesta, javnih usluga i općenito atraktivnog životnog okruženja.

U tom kontekstu najavljeno je pokretanje širokog konzultacijskog procesa u svibnju 2026. godine, s ciljem izrade **strategije „prava na ostanak“**, pri čemu su svi dionici, uključujući predstavnike ruralnih područja, pozvani na aktivno sudjelovanje i doprinos u oblikovanju budućih politika.

Zaključno je naglašena potreba zajedničkog djelovanja kako bi se osiguralo da pravo na ostanak postane stvarnost za sve građane Europske unije.

Dan 3: Prezentacija projekata za razvoj ruralnih područja financiranih iz fondova EU i drugih izvora

IRMO **Više od sela: Pametna, konkurentna i atraktivna sela u srednjoj Europi – uvidi iz Programa Interreg Središnja Europa**

Daniela Angelina Jelinčić, Danijela Hrman, Institut za razvoj i međunarodne odnose

U izlaganju je predstavljen projekt „Više od sela“ (*More Than a Village*), financiran kroz program Interreg Središnja Europa, usmjeren na razvoj pametnih, konkurentnih i atraktivnih ruralnih područja kroz primjenu inovativnih rješenja i digitalnih tehnologija uz snažan naglasak na uključivanje lokalne zajednice. Projekt je usmjeren na revitalizaciju ruralnih područja, smanjenje digitalnog jaza, poticanje poduzetništva te zadržavanje mladih i suočavanje s negativnim demografskim trendovima. Naglašeno je kako koncept Pametnih sela ne podrazumijeva primjenu tehnologije radi same tehnologije, već razvoj rješenja koja proizlaze iz konkretnih potreba lokalne zajednice, uz korištenje dostupnih resursa i jačanje suradnje među dionicima.

U tom kontekstu predstavljeni su različiti modeli razvoja, uključujući pametna sela u sektoru turizma, poljoprivredno-prehrambenom sektoru te modeli poslovne podrške u ruralnim područjima.

Kroz projekt su razvijeni konkretni primjeri primjene, poput digitalnih platformi koje povezuju proizvođače i potrošače, sustava za smanjenje otpada hrane te inovativnih rješenja za jačanje poduzetništva i digitalne pismenosti stanovništva. Poseban naglasak stavljen je na razvoj lokalnih „hubova“ i centara koji djeluju kao mjesta edukacije, razmjene znanja i povezivanja dionika, čime se potiče aktivnije sudjelovanje zajednice u gospodarskim i društvenim procesima.

U okviru projekta razvijeni su i alati za dugoročnu primjenu, uključujući priručnike, praktične vodiče i preporuke za oblikovanje politika, koji omogućuju prijenos znanja i iskustava na druge ruralne sredine. Istaknuto je kako takvi alati pružaju konkretne metodologije, primjere dobre prakse i smjernice za uključivanje zajednice u razvojne procese.

Zaključno je naglašeno kako Pametna sela predstavljaju pristup koji se temelji na postupnom razvoju, suradnji i prilagodbi lokalnom kontekstu, pri čemu je ključ uspjeha u aktivnom uključivanju stanovništva i razvoju rješenja koja odgovaraju stvarnim potrebama zajednice, a ne u repliciranju univerzalnih modela razvoja.

SAVA **REGEA** **Renoverty projekt i važnost LAG-ova u osnivanju energetske zajednice i obnove predvođene građanima**

Maja Čičko, LAG Sava, Mirna Kirigin, Regionalna energetska-klimatska agencija Sjeverozapadne Hrvatske (REGEA)

U izlaganju je predstavljen projekt Renoverty, usmjeren na razvoj modela energetske obnove u ruralnim područjima s posebnim naglaskom na rješavanje problema energetske siromaštva. Istaknuto je kako ovaj problem posebno pogađa ruralna i prigradska područja zbog starog stambenog fonda, niske energetske učinkovitosti i ograničenog pristupa financijskoj i tehničkoj pomoći. Dodatni izazovi uključuju administrativnu složenost, neriješene imovinsko-pravne odnose te nedostatak koordinacije između različitih razina upravljanja. Kroz projekt su razvijeni konkretni modeli obnove prilagođeni ranjivim

kućanstvima, provedeni energetske pregledi te pokrenute aktivnosti usmjerene na povećanje informiranosti i uključivanje građana u procese energetske tranzicije.

Posebno je naglašeno osnivanje Energetske zajednice SAVA kao prve takve inicijative u Hrvatskoj, čime je stvoren operativni model za lokalno upravljanje energijom i korištenje obnovljivih izvora.

Uloga LAG-ova istaknuta je kao ključna u ovom procesu, budući da predstavljaju organizacijsku i društvenu infrastrukturu koja omogućuje povezivanje dionika, identifikaciju lokalnih potreba i provedbu konkretnih rješenja. U kombinaciji s energetske zajednicama kao tehničko-financijskim alatom, LAG-ovi omogućuju razvoj lokalno prilagođenih modela koji doprinose smanjenju troškova energije i pravednoj energetskej tranziciji.

U operativnom dijelu predstavljeni su i konkretni koraci provedbe, uključujući osnivanje energetske zajednice, razvoj modela dijeljenja energije iz obnovljivih izvora te edukaciju javnog sektora i stanovništva. Poseban naglasak stavljen je na uključivanje lokalnih zajednica kroz informiranje, edukaciju i facilitaciju procesa, čime se potiče aktivno sudjelovanje građana u energetskej obnovi.

Zaključno je istaknuto kako modeli obnove predvođene građanima predstavljaju važan alat za dugoročnu transformaciju ruralnih područja, uz naglasak na potrebu daljnjeg razvoja financijskih instrumenata, jačanja kapaciteta lokalnih dionika i širenja ovakvih inicijativa na druge zajednice.

Logreener (Composing Local Energy Transition) – inovativan pristup za lokalnu tranziciju prema zelenoj energiji

Heidi Eterović, LEADER mreža Hrvatske

U izlaganju je predstavljen projekt LOGREENER, financiran kroz program Interreg EuroMed, koji je usmjeren na razvoj alata za planiranje energetske tranzicije na lokalnoj razini. Projekt okuplja partnere iz više mediteranskih zemalja te ima za cilj omogućiti lokalnim zajednicama donošenje odluka temeljenih na stvarnim podacima i potrebama. Središnji rezultat projekta je razvoj sveobuhvatnog alata koji podržava procese uključivanja građana i dionika, planiranje temeljeno na pokazateljima te identifikaciju mogućnosti financiranja energetske tranzicije. Kroz alat se razmatraju različiti scenariji razvoja – od neintervencijskog pristupa do potpune energetske tranzicije – čime se omogućuje strateško planiranje prilagođeno lokalnim uvjetima.

Naglašeno je kako ovakav pristup omogućuje lokalnim samoupravama smanjenje troškova, povećanje otpornosti na klimatske promjene i smanjenje emisija stakleničkih plinova, uz istovremeno poticanje gospodarskog razvoja i otvaranje novih radnih mjesta. Projekt također pruža stručnu podršku u izradi ključnih strateških dokumenata poput SECAP-a, čime se dodatno olakšava pristup sredstvima Europske unije.

Kao primjer primjene alata predstavljena je analiza provedena u Gradu Dugoj Resi, gdje su definirane konkretne mjere energetske tranzicije, uključujući ulaganja u solarne sustave, razvoj agrosolarnih projekata, prijelaz na električna vozila te uvođenje energetske učinkovitih sustava grijanja. Istaknuto je kako su kroz proces savjetovanja prepoznati i interesi građana za sudjelovanje u energetskej projektima putem zajedničkih ulaganja.

Uz mjere ublažavanja klimatskih promjena, projekt obuhvaća i mjere prilagodbe, uključujući upravljanje vodnim resursima, razvoj sustava ranog upozoravanja, prilagodbu urbanog razvoja te edukaciju stanovništva, čime se osigurava sveobuhvatan pristup klimatskim izazovima.

Zaključno je istaknuto kako alati razvijeni kroz projekt omogućuju sustavno i dugoročno planiranje energetske tranzicije na lokalnoj razini, uz naglasak na uključivanje zajednice, korištenje podataka i prilagodbu specifičnim lokalnim uvjetima, čime se povećava učinkovitost i održivost razvojnih politika.

Next Stop Local – prijenos skandinavskih iskustava Youth LEADER-a

Matija Zamljačanec, LAG Izvor, Josip Marušić, LAG Vallis Colapis

U izlaganju je predstavljen projekt „Next Stop Local (Youth LEADER)“, transnacionalna inicijativa suradnje između Hrvatske, Finske i Švedske usmjerena na jačanje uloge mladih u lokalnom razvoju. Projekt je usmjeren na povećanje motivacije mladih za sudjelovanje u razvojnim procesima, razvoj njihovih znanja i vještina te jačanje osjećaja pripadnosti lokalnoj zajednici.

Istaknuto je kako projekt odgovara na ključne izazove ruralnih područja, uključujući nedovoljnu uključenost mladih, nisku razinu motivacije za ostanak u ruralnim sredinama te potrebu za razvojem kompetencija potrebnih za aktivno sudjelovanje u LEADER/CLLD inicijativama.

Poseban naglasak stavljen je na prijenos iskustava iz skandinavskih zemalja, gdje su modeli uključivanja mladih razvijeniji i sustavnije integrirani u lokalne razvojne procese. Kroz projekt su provedene edukacije, radionice, studijska putovanja i razmjene dobre prakse, čime se mladima omogućilo stjecanje praktičnih znanja i izravno sudjelovanje u lokalnim inicijativama. Ciljana skupina obuhvaćala je mlade u dobi od 18 do 30 godina, predstavnike LAG-ova te širu lokalnu zajednicu, čime se osiguralo višerazinsko uključivanje dionika u razvojne procese.

Kao ključni rezultati istaknuti su razvoj znanja i vještina mladih, jačanje njihove motivacije za sudjelovanje u lokalnim aktivnostima te poticanje suradnje između mladih i lokalnih dionika.

Posebno je naglašeno uvođenje konkretnih mehanizama sudjelovanja, uključujući male potpore za projekte mladih te stvaranje lokalnih fondova koji omogućuju realizaciju njihovih ideja.

U završnom dijelu istaknuti su i izazovi, poput nedostatka učinkovitih modela uključivanja mladih u procese donošenja odluka, ali i smjerovi daljnjeg razvoja koji uključuju širenje modela na veći broj LAG-ova, razvoj zajedničkih platformi te jačanje uloge mladih na nacionalnoj razini. Zaključno je naglašeno kako uključivanje mladih predstavlja ključan preduvjet za dugoročnu održivost ruralnih područja i uspješnu generacijsku obnovu.

Školske zadruge u LEADER/CLLD-u – model potpore mladima i generacijskoj obnovi ruralnih područja

Sanja Rukavina, LAG Mareta

U izlaganju je predstavljen model razvoja i potpore učeničkim zadrugama kao alata za jačanje generacijske obnove i uključivanje mladih u razvoj ruralnih područja. Istaknuto je kako učeničke zadruge predstavljaju oblik izvannastavne aktivnosti koji simulira rad stvarnog poduzeća, omogućujući učenicima stjecanje praktičnih znanja, razvoj poduzetničkih vještina i povezivanje obrazovanja s lokalnim gospodarstvom. Naglašeno je kako, unatoč njihovom potencijalu, učeničke zadruge u praksi djeluju iz značajna ograničenja, prvenstveno zbog nedostatka vlastitih financijskih sredstava i ovisnosti o osnivačima škola. Također je istaknuto kako sustavna i kontinuirana potpora ovakvim inicijativama na nacionalnoj razini još uvijek nije dovoljno razvijena.

Kroz aktivnosti LAG-a Mareta razvijen je konkretan model potpore, koji uključuje provedbu istraživanja potreba zadruga, integraciju učeničkih zadruga u lokalnu razvojnu strategiju te pripremu i provedbu natječaja za njihovo financiranje. U okviru tog modela osigurana su sredstva za projekte učeničkih zadruga u rasponu od 6.250 do 12.500 eura, uz ukupnu alokaciju od 75.000 eura, čime je omogućen razvoj konkretnih aktivnosti i jačanje kapaciteta škola. Projektne aktivnosti obuhvaćaju razvoj školskih vrtova, kulinarskih i tradicijskih vještina, izradu ruketvorina te razvoj poduzetničkih kompetencija kroz marketing i prodaju proizvoda. Poseban naglasak stavljen je na uključivanje učenika u praktične aktivnosti i povezivanje s lokalnom zajednicom kroz sajmove i promotivne aktivnosti.

Kao dodana vrijednost LEADER pristupa istaknuti su elementi poput digitalizacije rada zadruga, edukacija prilagođenih interesima učenika te jačanja kapaciteta za primjenu koncepta Pametnih sela. Također su prepoznati i neočekivani pozitivni učinci, uključujući uključivanje bivših učenika u edukativne aktivnosti, prijenos znanja između škola te aktivno uključivanje učenika s invaliditetom u projektne aktivnosti.

Zaključno je istaknuto kako učeničke zadruge predstavljaju učinkovit alat za povezivanje obrazovanja, lokalnog razvoja i poduzetništva, uz naglasak na potrebu daljnjeg razvoja modela potpore, jačanja partnerstava i sustavnijeg uključivanja mladih u razvojne procese ruralnih područja.

A gdje je dodana vrijednost? – projekti ribarskog sektora

Eliana Zec Solina, FLAG/LAGUR Vela vrata

U izlaganju je otvoreno pitanje stvarne dodane vrijednosti CLLD pristupa u projektima ribarskog sektora, uz naglasak da se na razini pojedinačnih investicija ta vrijednost često ne vidi jasno. Istaknuto je kako su projekti, u svojoj osnovi, slični nacionalnim mjerama, usmjereni na ulaganja u opremu, modernizaciju poslovanja, poboljšanje uvjeta rada i jačanje konkurentnosti, zbog čega se postavlja pitanje gdje se zapravo generira specifična vrijednost CLLD-a.

Naglašeno je kako se ključ razumijevanja nalazi u promjeni perspektive – s promatranja pojedinačnih projekata na promatranje procesa koji se razvija kroz provedbu lokalne razvojne strategije. U tom kontekstu dodana vrijednost ne proizlazi

iz samog ulaganja, već iz učinaka koje ono pokreće u zajednici, poput jačanja povjerenja, suradnje i zajedničkog djelovanja među dionicima.

Kroz provedbu projekata identificirani su konkretni pomoci u funkcioniranju sektora, pri čemu su ribari počeli FLAG/LAGUR doživljavati kao partnera, a ne samo administrativni kanal. Istaknuto je kako je upravo razvoj tog odnosa povjerenja bio temelj za daljnje procese organiziranja i jačanja sektora.

Daljnji korak u razvoju predstavljalo je organiziranje ribara, što je rezultiralo osnivanjem udruge profesionalnih ribara kao konkretnog oblika zajedničkog djelovanja. Time je sektor dobio strukturirani oblik organizacije koji omogućuje učinkovitije zastupanje interesa i razvoj zajedničkih inicijativa.

Istovremeno je istaknuto kako je kroz projekte došlo i do otvaranja sektora prema široj zajednici, kroz aktivnosti koje ribarstvo pozicioniraju kao vidljiv i aktivan dio društvenog i kulturnog života. Primjeri uključuju događanja poput „Večere s ribarom“ ili promotivnih aktivnosti koje doprinose jačanju identiteta i percepcije sektora u javnosti.

Zaključno je naglašeno kako CLLD pristup ne financira samo opremu i pojedinačne projekte, već pokreće širi proces društvene promjene – od inicijalnih ulaganja prema razvoju odnosa, suradnje, organizacije i na kraju jačanja zajednice. Istaknuto je kako se prava dodana vrijednost CLLD-a nalazi upravo u toj transformaciji, odnosno u promjeni načina na koji sektor djeluje i povezuje se s teritorijem.

Važnost transfera znanja i iskustava u isporuci dodane vrijednosti LEADER/CLLD-a

Željko Marić, LAG Terra liburna

U izlaganju je naglašena uloga prijenosa znanja i iskustava kao ključnog elementa u stvaranju dodane vrijednosti LEADER/CLLD pristupa, pri čemu su kao temeljni mehanizmi istaknuti organizacija konferencija, provedba projekata suradnje i kontinuirani rad sa zajednicom.

U tom kontekstu posebno su izdvojene konferencije koje LAG Terra Liburna kontinuirano organizira kao platformu za razmjenu znanja i umrežavanje dionika. Među njima se ističe međunarodna konferencija SEE LEADER održana 2019. godine, koja je okupila više od 330 sudionika te uključivala tri studijska izleta i tri popratna događanja.

Nakon toga uslijedila je serija konferencija INSPIRA LEADER – 2022. godine s više od 90 sudionika i sedam izlagača, 2023. godine INSPIRA LEADER 2 s više od 110 sudionika i deset izlagača te 2025. godine INSPIRA LEADER 3 s više od 130 sudionika i četrnaest izlagača.

Uz konferencije, predstavljeni su i projekti međuteritorijalne suradnje koji omogućuju prijenos znanja između LAG-ova i razvoj zajedničkih inicijativa. Među njima se izdvajaju projekti LAG Akademija, Klub 7, Local2Local i KuHaČa, koji uključuju od četiri do osam partnera te pokrivaju različita područja razvoja – od edukacije i jačanja kapaciteta do razvoja lokalnih proizvoda i identiteta. Ukupno su provedena četiri projekta suradnje, ukupne vrijednosti veće od 539 tisuća eura.

Kroz konkretne primjere prikazano je kako se kroz ove aktivnosti razvijaju lokalni proizvodi, turističke rute i iskustva temeljena na lokalnoj baštini, čime se povezuju različiti sektori i jača identitet područja. Istovremeno, naglašena je važnost razvoja kompetencija za rad s dionicima, uključujući komunikacijske i savjetodavne vještine, animaciju zajednice i organizaciju događanja, što čini ključnu operativnu ulogu LAG-ova.

Zaključno je istaknuto kako se dodana vrijednost LEADER/CLLD-a ostvaruje kroz kontinuirani prijenos znanja, umrežavanje i razvoj odnosa među dionicima, pri čemu upravo ovakve aktivnosti omogućuju dugoročan razvoj i otpornost lokalnih zajednica.

Pridružite se Nacionalnoj mreži ZPP-a

<https://nrm.hr/#Membership>

Pridružite se zajednici Ruralnog pakta i on-line platformi

https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/become-member_en